

Politická kariéra Winstona Churchilla

Bakalářská práce

Studijní program: B7507 – Specializace v pedagogice
Studijní obory: 6107R023 – Humanitní studia se zaměřením na vzdělávání
7507R036 – Anglický jazyk se zaměřením na vzdělávání

Autor práce: **Jan Laurin**
Vedoucí práce: Mgr. Ing. Martin Brabec, Ph.D.

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická
Akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Jan Laurin**
Osobní číslo: **P12001004**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obory: **Humanitní studia se zaměřením na vzdělávání
Anglický jazyk se zaměřením na vzdělávání**
Název tématu: **Politická kariéra Winstona Churchilla**
Zadávající katedra: **Katedra filosofie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem této práce je přiblížit politickou kariéru a názory jednoho z nejvýznamnějších státníků 20. století. První část se bude zabývat mládím Winstona Churchilla, druhá část bude mapovat jeho osobnost. Třetí část bude věnována nejdůležitějšímu období Churchillova života - druhé světové válce. Tato práce rozebere, srovná a zhodnotí různé pohledy a názory na jednu z nejvýraznějších postav světové politiky.

Metody práce: práce s primární i sekundární literaturou a filmy, jejich následná analýza a komparace. Během příprav a vypracovávání se student bude řídit organizačními a metodickými pokyny vedoucího práce.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

GILBERT, M. Churchill. 1. vyd. v českém jazyce. Překlad Zdeněk Hron. Praha:

BB art, 2002, 911 s. ISBN 80-7257-921-5.

LUKACS, J. Churchill: vizionář, státník, historik. Vyd. 1. Praha: Academia,

2013, 193 s. ISBN 978-80-200-2281-3.

HAFFNER, S. Churchill. Olomouc: Votobia, 1996, 170 s. ISBN 80-7198-072-2.

JOHNSON, Paul. Churchill. Vyd. 1. Brno: Barrister & Principal, 2010, 186 s.

ISBN 978-80-87029-87-9.

THOMSON, M. Fenomén Winston Churchill. Praha [i.e. Krnov]: Vladimír

Kořínek, 2006, 394 s., [16] s. ISBN 80-903184-7-9.

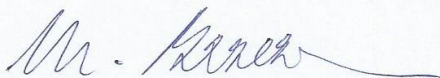
Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Ing. Martin Brabec, Ph.D.

Katedra filosofie

Datum zadání bakalářské práce: **15. dubna 2015**

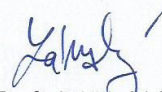
Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2016**

doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.

děkan

L.S.

PhDr. Ondřej Lánský, Ph.D.

vedoucí katedry

V Liberci dne 30. dubna 2015

Prohlášení

Byl jsem seznámen s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že tištěná verze práce se shoduje s elektronickou verzí, vloženou do IS STAG.

Datum:

Podpis:

Poděkování

Rád bych poděkoval Mgr. Ing. Martinu Brabcovi, Ph.D. za jeho podporu a cenné připomínky při psaní mé bakalářské práce. Rád bych také poděkoval za vstřícné jednání zaměstnancům Krajské vědecké knihovny v Liberci

Anotace

Tato bakalářská práce se zabývá životem významného britského státníka Winstona Churchilla. Cílem práce je zmapovat a popsat jednotlivé etapy jeho života. Stěžejní část práce je věnována jeho činům ve funkci ministerského předsedy Velké Británie. V jednotlivých kapitolách jsou zaznamenávány jeho nejdůležitější aktivity. V práci je kladen důraz na komparaci různých pohledů na Winstona Churchilla a jeho činnost.

Klíčová slova

Winston Churchill, politika, státník, konzervativec, liberál, ministerský předseda

Annotation

The bachelor thesis deals with the life of a prominent British statesman Winston Churchill. The aim of the thesis is to capture and describe the different stages of his life. The main part of the work is devoted to his acts in the position of the Prime Minister of Great Britain. His most important activities are noted in the individual chapters. The emphasis is put on the comparison of various views on Winston Churchill and his work.

Key words

Winston Churchill, politics, statesman, conservative, liberal, Prime Minister

Obsah

Úvod	8
1 Rodina Winstona Churchilla.....	9
2 Mládí, dospívání a roky v armádě	11
2.1 Školní léta.....	11
2.2 Churchillova dobrodružství	13
3 Churchillův vstup do politiky a první vládní funkce	16
3.1 Začátky v parlamentu a změna strany.....	16
3.2 První vládní posty	18
4 Churchill během první světové války	21
5 Meziválečné období a světová krize	24
5.1 Doba v ústraní, druhá změna strany a nová funkce	25
5.2 Kritik a vizionář Churchill proti všem.....	27
6 Churchill během druhé světové války	30
6.1 Podruhé lordem admirality	30
6.2 Churchill ve funkci ministerského předsedy	32
6.2.1 Pád Francie a evakuace z Dunkirku	33
6.2.2 Nejdůležitější rozhodnutí a bitva o Británii	34
6.2.3 Vstup Sovětského svazu a Spojených států amerických do války.....	36
6.2.4 Pád Třetí říše	37
6.3 Zhodnocení Churchillovy role ve válce	40
7 Churchillův poslední boj.....	43
Závěr	46
Seznam použité literatury	49
Seznam použitých zdrojů	49

Úvod

Winston Churchill se řadí mezi nejvýznamnější osobnosti britských i světových dějin. Jeho jméno se stalo symbolem odporu proti Hitlerovi, jehož nacistický režim si téměř podmanil Evropu během druhé světové války. Dnes je Churchill vnímán především jako výjimečný rétor, neústupný bojovník ale i kontroverzní politik, který byl za svůj dlouhý život členem parlamentu téměř padesát šest let. Byl také skvělým spisovatelem (za jedno ze svých děl obdržel Nobelovu cenu za literaturu) se složitou osobností. Proslul i svou zálibou v doutnících, různých pokrývkách hlavy a kvalitním alkoholu.

Cílem této práce je zmapovat jeho politický i osobní život a vytvořit ucelenou interpretaci významných období jeho života. Cílem je také zhodnotit význam jeho rozhodnutí pro britskou společnost a zdůraznit Churchillův odkaz moderním světovým dějinám.

Úvodní kapitoly se zabývají jeho mládím, dospíváním a armádní kariérou. Autor považoval tyto kapitoly za důležité, protože zmiňovaly faktory, které později ovlivnily Churchillovo politické smýšlení. Dále jsou detailně rozebrány jeho léta v parlamentu, vládní funkce a jeho aktivity za první světové války. Další kapitola se zaměřuje na období mezi světovými válkami a finanční krizí. Následuje nejdůležitější část práce, zabývající se rolí Churchilla ve druhé světové válce. Právě díky ní se Winston Churchill navždy zapsal do světové historie. Závěrečná kapitola pak popisuje poslední roky života tohoto významného státníka.

Autor se během psaní soustředil na práci s kvalitní literaturou a jedním dokumentárním filmem. Jednotlivé zdroje byly analyzovány a komparovány s ostatními. Tato práce rozebere, srovná a zhodnotí různé pohledy a názory na jednu z nejvýraznějších postav světové politiky. Zhodnocení použitých zdrojů se promítlo především do závěru práce.

1 Rodina Winstona Churchilla

Dne 30. Listopadu 1874 se v Blehnheimském paláci narodil Winston Leonard Spencer Churchill. Jeho otec byl aristokrat lord Randolph Churchill, potomek slavného Johna Churchilla, vévody z Malborough. Jeho matka byla Jennie Jerome, dcera amerického finančníka Leonarda Jeroma.

Život konzervativního politika Randolpha Churchilla (1849–1895) by se dal popsat všelijak, jen ne jako klidný a nudný. Ve své době v politice zazářil jako kometa a jeho politická kariéra byla divoká a bouřlivá. Do parlamentu vstoupil v roce 1874 a společně s dalšími konzervativci prosazoval ve vládě energičtější a důraznější opozici vůči liberální většině. Stejně jako jeho velký vzor Benjamin Disraeli, hlásal i Randolph tzv. toryovskou demokracii, která se vyznačovala například podporou zlepšení pracovních podmínek dělníků.¹

Jeho kariéra vyvrcholila v letech 1885–1886 kdy se stal prvním náměstkem pro Indii a poté půl roku jako ministr financí. Během šesti let pozvedl konzervativce a udělal z nich vládnoucí stranu. Sám se stal za tu dobu nejznámějším ale zároveň nejvíce nenáviděným politikem Británie.² Randolph poté spáchal politickou sebevraždu, když v záchvatu vlastní nepostradatelnosti odstoupil z funkce ministra financí kvůli triviální hádce o rozpočtu. Zbytek života ho ničila záhadná nemoc (pravděpodobně syfilis), které podlehl roku 1895.

Jennie Jerome (1854–1921) byla krásná a ambiciózní žena. V roce 1874 upadla během návštěvy Blenheimského paláce a malý Winston se tak narodil přímo v paláci o dva měsíce předčasně. Jako by tato událost určila základní aspekty Churchillova života: riziko, dramatičnost a spěch. V roce 1880 se jí pak narodil další syn, kterému dala jméno Jack. Jennie ale nejvíce času trávila s manželem na různých společenských akcích. Aristokratické rodiny tou dobou zrovna nevyunikali starostí o děti, ale Winston byl rodiči zanedbávaný i podle tehdejších měřítek.³ Nejvíce se s matkou sblížil až po otcově smrti.

Jaké charakteristické rysy tedy Winston Churchill po rodičích zdědil? Po otcovi často arogantní a neurvalé chování, pohrdlivost, občas extremistické názory a jakousi

---

¹ JOHNSON, Paul. *Churchill*. Brno: Barrister & Principal, 2010. ISBN 978-80-87029-87-9. S. 11

² HAFFNER, Sebastian. *Churchill*. Olomouc: Votobia, 1996. ISBN 80-7198-072-2. S. 10

³ PONTING, Clive. *Churchill*. 1. vyd. Praha: BB art, 1997. ISBN 80-86070-20-4. S. 5

aristokratickou povýšenost. Churchill se narodil do kruhu mocných a majetných lidí. Zůstal po celý život aristokratem a velkou část svých přátel si vybíral z této elity.⁴

Stejně jako jeho otec, byl i Winston prozíravý, teatrální, vtipný ale především ctižádostivý a velice odvážný. Oba také sdíleli lásku k hazardním hrám a alkoholu. Otec mu byl velkým vzorem, ale tato láska byla jednostranná. „*Randolph byl totiž typický viktoriánský otec – jeho potomci mu byli do značné míry lhostejní a on se k nim choval přezíravě a také trochu krutě.*“⁵ Po matce Winston zdědil dobrodružnou povahu, neutuchající energičnost, výstřednost, citlivost, intelekt a obrovské zaujetí životem. Jennie měla ale zároveň volnou morálku a spoustu milenců, což silně kontrastuje s upřímnou a věrnou láskou jejího syna Winstona ke své ženě Clementine.

Nejbližší Winstonovou osobou pak byla v dětství jeho chůva paní Everestová. Ta se o něj začala starat už ve věku jednoho měsíce a on tuto laskavou ženu, která mu z velké části nahrazovala matku, moc miloval. Winston se jí svěřoval se všemi problémy, a když jí jeho rodiče později necitlivě propustili, posílal jí peníze. Poté, co paní Everestová zemřela, jí nechal postavit náhrobek s vlastním textem a v době druhé světové války měl její obraz na stěně své pracovny. Tak moc ji miloval.

---

⁴ PONTING, Clive, pozn. 3, s. 5

⁵ DELAFORCE, Patrick. „*Jen čtyři doutníky denně!*“: *Winston Churchill, jak ho (asi) neznáte*. Praha: Brána, 2007. ISBN 978-80-7243-305-6. S. 12

2 Mládí, dospívání a roky v armádě

Kvůli hádce lorda Randolpha s princem z Walesu museli Churchillové do svého slavného vyhnanství a Winston tak prožil své první roky v Irsku. Když mu bylo 5 let, narodil se jeho bratr Jack a rodina poté pobývala v Londýně. Stejně jako děti ostatních aristokratů, měl i malý Churchill navštěvovat internátní školu.

2.1 Školní léta

Rodiče Churchillovi nakonec zvolili internátní školu svatého Jiří v Ascotu, kam začal chodit těsně před osmými narozeninami.⁶ Přejít do tohoto ústavu byl ale obtížný. Chlapec patřil prospěchem mezi nejhorší žáky a v chování to nebylo o nic lepší. Pro Churchilla to nebylo veselé období a ředitel školy se navíc vyžíval v mlácení žáků. Každodenní brutalita zde nebyla ničím zvláštním.⁷ Winston se neučil, byl opakovaně krutě bit, začal koktat a šišlal. Roku 1884 ze školy odešel, nejspíše na popud paní Everestové, která si stěžovala na kruté zacházení. Navíc se mu podlomilo zdraví a rodiče ho tak raději poslali na školu do Brightonu kvůli mořskému vzduchu.⁸

Ani tady to ale nebylo, co se týče učení, o nic lepší. Ať už to dělal na truc kvůli ignoraci rodičů, nebo se chtěl vzepřít školskému systému, Winston Churchill nebyl dobrý student. Především jeho chování, v němž byl opakovaně nejhorší ve třídě, přidělovalo jeho učitelům vrásky. Byl považován za líného, nevychovaného a nenapravitelně nedochvilného (což si uchoval po zbytek života).⁹ Už na škole vykazoval nesmírnou vzdorovitost, kterou později proslul, když čelil Hitlerovi. Po přestupu do Brightonu se mu alespoň o něco zlepšil prospěch. Winston začal hrát na klavír, naučil se jízdě na koni a vynikal výbornou pamětí. Začala se tu také projevat jedna z jeho pozdějších vášní – četba knih. Od chvíle, co dostal od otce knihu *Ostrov pokladů*, intenzivně četl, což bylo pro jeho učitele mnohdy záhadou. Bohužel, ani tady se jeho vztah k rodičům nelepšil, ačkoliv píše oběma spoustu dopisů. „*I přes tento*

---

⁶ GILBERT, Martin. Churchill. Praha: BB art, 2002. ISBN 80-7257-921-5. S. 23

⁷ GILBERT, Martin, pozn. 6, s. 23

⁸ HAFFNER, Sebastian, pozn. 2, s. 17

⁹ PONTING, Clive, pozn. 3, s. 8

chladný vztah neskryvá dvanáctiletý Winston obdiv k otci. Učí se nazpaměť všechny jeho projevy. Z novin si vystřihuje vše, co se sira Randolpha týká.“¹⁰

Jenže Randolph neviděl ve Winstonovi příliš nadějného žáka. Místo velmi prestižní školy v Etonu, která byla obvyklou školou jeho rodiny, zvolil pro syna ústav v Harrow. I tak šlo ale o významnou instituci a Winstonovi se naskytla větší šance na přijetí díky lehčímu přijímacímu řízení. Jenže právě přijímací zkoušky se staly předmětem pozdějších spekulací. Tradiuje se, že Churchill u přijímací zkoušky z latiny a matematiky odevzdal prázdné listy, ale ředitel školy nechtěl syna slavného lorda odmítnout.¹¹ Kritičtější autoři ale uvádějí, že toto vyličení se nezakládá na pravdě. Podle některých je to jen Churchillem vytvořený mýtus o vlastní mládežnické nevzdělanosti, který si později vytvořil.¹²

V každém případě byl Churchill nakonec přijat a nastoupil do školy v dubnu roku 1888. Žádná velká změna ani tentokrát nenastala, chlapec věčně propadal, selhával i ve školním sportu ale zdaleka nejhůř na tom byl stále s kázní. Tehdejší třídní učitel napsal lordu Randolphovi následující dopis: „*Domnívám se..., že rozhodně nepůsobí potíže úmyslně, ale jeho zapomětlivost, bezstarostnost, nepřesnost a lajdáctví jsou natolik vážné, že vyžadují důkladné rodičovské poučení...vzhledem k nadání by měl být mezi nejlepšími, ale ve skutečnosti se drží mezi nejhoršími.*“¹³

Historici se ale shodují, že Winston Churchill měl fenomenální paměť, kterou později využíval při svých legendárních, pečlivě připravených proslovech. Jako student byl schopný se naučit téměř cokoli, co chtěl (například vyhrál cenu za recitaci 1 200 veršů Macaulayovy básně). Jenže Churchill se dokázal nadchnout jen pro některé věci. Ve škole ho nejvíce bavila angličtina a dějiny. Ačkoliv mu nešla latina, ze které se naučil maximálně pár citátů, dokonale zvládl jazyk anglický, což později výborně zhodnotil při své bohaté spisovatelské kariéře. V Harrow také vstoupil do kadetního sboru, stal se školním přeborníkem v šermu a učil se střílet z pušky.

Lord Randolph, u kterého již naplno propukala smrtelná choroba, byl ze svého syna zklamaný a posílal mu neuvěřitelně přísné dopisy. Když ho ale jednou pozoroval, jak si nadšeně hraje s cínovými a olovenými vojáčky, dostal nápad. Napadlo ho, že armáda je možná jediným místem, kde by mohl jeho zdánlivě nenapravitelný syn ještě

---

¹⁰ *Winston Churchill* [Winston Churchill: A Giant of the century] [film]. Francie, 2014.

¹¹ HAFNER, Sebastian, pozn. 2, s. 17

¹² PONTING, Clive, pozn. 3, s. 10

¹³ PONTING, Clive, pozn. 3, s. 10

projevit svoje nadání. Je také možné, že ho považoval za příliš hloupého pro jinou než vojenskou kariéru.

Winston tak začal chodit do armádní třídy, která ho měla připravit na Královskou vojenskou akademii v Sandhurstu. Jenže přijímací zkouška na akademii dopadla katastrofálně. Budoucí premiér dvakrát propadl u zkoušek do sboru kadetů a napotřetí měl tak špatný výsledek, že nestačil na důstojnictvo, ale pouze na kavalerii (která byla finančně náročná kvůli koním, ale nebyla tak náročná na učení).¹⁴ Ačkoliv mu umírající otec posílal další zdrcující dopisy, Winston byl svým těsným přijetím nadšený.. Sám si uvědomoval, že tato nová kapitola života mu nabízí poslední šanci, jak něco dokázat. Psal matce: „*Kdybych neuspěl, znamenalo by to konec všech mých vyhlídek do budoucna...takhle mám však osud ve vlastních rukou a mohu začít znovu.*“¹⁵

Pevná ruka a přísný řád bylo přesně to, co potřeboval. Winstona úplně pohltil profesionální svět vojny. Vynikal téměř v každé vojenské disciplíně a četl celou řadu knih zabývajících se strategií a taktikou. A zrovna v této době umírá lord Randolph v pouhých 46 letech. Jeho smrt byla pro Churchilla vysvobozením z jedné velké, nenaplněné lásky a obdivu. Od té doby začal spěchat, intenzivně se sebevzdělávat a žít naplno, jako by se obával stejně brzkého konce. Najednou byl svým pánem, sblížil se s matkou a za několik měsíců se stal důstojníkem z povolání – poručíkem husarského pluku. Stal se vojákem. A pro vojáka nejsou přehlídky, dostihy ani bankety. Voják potřebuje válku. Jediná vhodná válka probíhala tou dobou na Kubě.¹⁶

2.2 Churchillova dobrodružství

Ještě než odjel na Kubu, přesvědčil redakci listu *The Daily Graphic*, že jim bude pravidelně zasílat reportáže z místa pod titulkem „Dopisy z fronty“.¹⁷ Na Kubě tehdy probíhal boj španělské vlády s povstalci, se kterými sympatizovala Amerika. I když nešlo o žádný velkolepý střet, Churchill poprvé okusil palbu, viděl první raněné a poznal několik taktik záludné gerily. Především ale okusil doutníky, a tento zlozvyk

---

¹⁴ HAFFNER, Sebastian, pozn. 2, s. 19

¹⁵ GILBERT, Martin, pozn. 6, s. 55

¹⁶ THOMPSON, Malcolm. Fenomén Winston Churchill. Praha [i.e. Krnov]: Vladimír Kořínek, 2006. ISBN 80-903184-7-9. S. 16

¹⁷ GILBERT, Martin, pozn. 6, s. 70

mu zůstal do konce života. Z Kuby se nakonec vrátil se Španělským řádem za vojenské zásluhy.¹⁸

Churchillovi pomalu docházelo, že k opravdové cestě nahoru mu v Anglii dopomůže jedině vstup do politiky. V srpnu 1895, tedy čtyři nebo pět let před dalšími volbami, napsal matce: „*Je to skvělá hra – mám na mysli politickou hru – a stojí za to počkat si na jistou ruku, než se do ní člověk vrhne...čtyři roky zdravého a příjemného života spojené s odpovědností a kázní nemohou uškodit, ale spíš mi mohou prospět. Čím víc toho na vojně zažívám, tím víc se mi služba líbí, ale zároveň si uvědomuji, že není řemeslem pro mne.*“¹⁹ Churchill nebyl politikem, který se musel osvědčit ve válce; byl bojovník, který chápal, že k opravdové válce patří i politika. Byl válkou fascinován a cítil se v ní jako ryba ve vodě. Stejně jako Cromwell nebo Napoleon byl pro válku zrozen.²⁰

Churchill si po návratu z Kuby chvíli užíval aristokratických radovánek. Je třeba zmínit, že mezi hosty společenských akcí se často vyskytovali důležité osobnosti, (kupříkladu budoucí ministerský předseda Velké Británie Asquith) a Winston si tak rozšiřoval okruh známých. Potřeboval se ale hlavně pořádně proslavit a upozornit na sebe veřejnost. Právě proto nebyl vůbec nadšen, když musel se svým plukem odjet do Indie, kde během dlouhých, nudných, slunečných dnů intenzivně četl knihy, které mu posílala matka. Jednou z knih bylo i ateistické dílo *Mučednictví člověka*, které udělalo z Churchilla volnomyšlenkáře a odpůrce organizovaného náboženství.²¹ V Indii si také zamiloval pólo, hlavní zábavu důstojníků feudálních pluků, a objevil další z lásek svého života, whisky.

Jeho matka se mu stala velkou oporou. Pro svého syna sháněla kontakty, dávala mu peníze a společně plánovali téměř každý krok. Winston neustále pozorně sledoval politickou scénu a britský politický život nemohl vůbec pustit z hlavy. Jako válečný zpravodaj se poté v roce 1897 zúčastnil bojů v Malakandské soutěsce, kde se na hranicích Indie utkal britský a indický oddíl se vzbouřenými afghánskými kmeny. Psal také pro indické noviny a napsal svojí první knihu, *Příběh malakandského sboru*, která měla velký úspěch. Ihned poté hleděl směrem k Africe, v níž to vřelo budoucími střety. Matce napsal tentokrát toto: „*Dva roky v Egyptě, s jedním polním tažením by mi podle*

---

¹⁸ DELAFORCE, Patrick, pozn. 5, s. 25

¹⁹ PONTING, Clive, pozn. 3, s. 18

²⁰ HAFFNER, Sebastian, pozn. 2, s. 22-23

²¹ JOHNSON, Paul, pozn. 1, s. 20

mého názoru umožnily, abych směl odhodit šavli do řezačky na papír a vyměnit torbu za předvolební projev.“²² Stejně jako otec byl i Winston ctižádostivý oportunist, který toužil využít nabyté slávy k průniku do parlamentu. Stále více se prohluboval jeho egoismus hraničící se sobeckostí a přesvědčení o vlastní jedinečnosti. To vše ještě provázal nezájmem o názory ostatních lidí.²³

Churchill se tedy vydal do Egypta, kde se zúčastnil jako dopisovatel deníku *Morning Post* odvetné Kitchenerovy výpravy. Britský vrchní velitel lord Kitchener měl pomstít smrt generála Gordona v Chartúmu. U Omdurmanu se později Winston roku 1899 účastnil posledního útoku kavalerie v historii britské armády. Expedice skončila úspěchem a vzbouření dervišové byli poraženi. Churchill odešel z armády a napsal po návratu do Anglie o tomto střetnutí knihu *Říční válka*, kde vylíčil slávy i hrůzy imperialismu ale i nepříjemnou kritiku Kitchenera, který nechal rozstřílet hrob poraženého Chalífy.²⁴

Plán začal Winstonovi vycházet. Mladíka se slavným jménem si začali všimati ministři a zmínil se o něm dokonce i tehdejší premiér Salisbury. V roce 1889 přišly první (a neúspěšné) doplňující volby v malém dělnickém městečku Oldham, kde kandidoval jako konzervativní unionista. Před opravdovým vstupem do politiky však čekalo Churchilla ještě poslední a největší dobrodružství jeho dosavadního života

Winston Churchill totiž vyslyšel volání Jižní Afriky, kde se schylovalo ke střetu mezi britskými oddíly a búrskou armádou, vedenou fanatickým prezidentem Krugerem.²⁵ Winston, tou dobou už poměrně známý novinář, si přišel díky dalším článkům pro *Morning Post* na slušné peníze. I když byl Churchill vyslán jako zpravodaj, vrátil se z Afriky jako národní hrdina. Nejdříve statečně čelil útoku Búrů, kteří přepadli obrněný vlak, aby byl jimi následně zajat a uvězněn v zajateckém táboře v Pretorii. Ze zajetí se mu podařilo uprchnout, zvládl i cestu přes obsazené území a poté se vrátil zpět do války. V člancích pro noviny všechny své hrdinské činy náležitě zhodnotil a v roce 1900 se vrátil do Londýna, kde ho vítali jako hrdinu.²⁶ Napsal další dvě knihy a ve věku 26 let byl opravdu připraven začít politickou kariéru.

---

²² GILBERT, Martin, pozn. 6, s. 79

²³ PONTING, Clive, pozn. 3, s. 19

²⁴ HAFFNER, Sebastian, pozn. 2, s. 26

²⁵ ČERMÁK, Josef. *Winston Churchill: nástin života*. Zlín: Atelier IM, malá edice – osobnosti, 2000. ISBN 80-85948-36-2. S. 18

²⁶ JOHNSON, Paul, pozn. 1, s. 22

3 Churchillův vstup do politiky a první vládní funkce

Winston Churchill přerostl armádu a byl připraven dostat se konečně do parlamentu. Někde ho označovali jako muže evropského formátu, někteří mu nemohli přijít na jméno a několik lidí se vysmívalo Churchillovým mnohdy přehnaným válečným příběhům (zejména útěku ze zajetí). V New Yorku ho uváděli jako válečného hrdinu, autora šesti knih a budoucího ministerského předsedu Anglie.²⁷ Jenže ačkoliv byl Churchill nejznámějším mladým mužem své generace, při svém rychlém postupu získal spoustu kritiků a nepřátel. Navíc ho provázela pověst arogantního, neposlušného a vychloubačného hulváta.²⁸ Lidé byli zvědaví, co v politice předvede.

3.1 Začátky v parlamentu a změna strany

V říjnu 1900 se konaly nové, takzvané „*khaki volby*“, ve kterých byl Winston zvolen za konzervativce. Stal se poslancem za staronový okrsek Oldham. K tomu mu výrazně dopomohl bratranec, vévoda z Marlborough, který uhradil většinu výdajů na volební kampaň. Přestože si Churchill díky spisovatelské činnosti vydělal dost peněz, kvůli dluhům, rozhazovačnému stylu života a investicím se musel vydat na přednáškové turné po Británii i Americe.

První řeč pronesl Churchill v parlamentu během února roku 1901. Smrtí královny Viktorie zrovna končila doba viktoriánská a ve vládě se střídali konzervativci a liberálové. Churchill si své proslovy užíval a svými odvážnými výroky na sebe opakovaně strhával pozornost. Velký prostor dostával od lidí z novin a deníků, kteří o jeho projevech psali rozsáhlé články. Od nepříjemné příhody, během které se při projevu na dlouhou dobu zasekl, si všechny projevy velmi pečlivě připravoval a sepisoval.

Jenže Winston často páčil i do vlastních řad a kritizoval kolegy konzervativce. Churchill se po vzoru otce snažil vytvořit novou „čtvrtou stranu“, kterou tvořila skupina pěti mladých konzervativců, kteří sice nadělali dost potíží a povyku (dostali přezdívku chuligáni), ale ničeho zásadního nedosáhli. Churchill také požadoval po parlamentu

---

²⁷ HAFFNER, Sebastian, pozn. 2, s. 30-31

²⁸ JOHNSON, Paul, pozn. 1, s. 23

rozsáhlé provedení sociálních reforem, což bylo mnohem bližší liberální opozici. Jako stoupenec volného obchodu se stavěl proti ochranářským tarifům, čím dál více ho přitahovala „vláda středu“, a choval v naději vytvoření pokrokového, demokratického křídla konzervativců.²⁹ Následovalo první hlasování proti vlastní straně a Churchill tak postupně mírně sklouzával na levou stranu politického spektra. Když pak vedoucí představitel konzervativních unionistů Joseph Chamberlain požadoval zavedení ochranných tarifů na výrobky z Británie a jejích kolonií, vystoupil proti tomuto titánovi vlastní strany ve sněmovně. A v momentě, kdy se ministerský předseda Balfour při sestavování nové vlády jasně vyjádřil pro systém ochranářství, Churchill byl jako zastánce volného obchodu ještě osamocenější a začali se proti němu stavět i toryovští voliči. Rozpolcený konzervativce tak v roce 1904 přešel k liberálům a šokoval celou zemi.

Jeho gesto připomínalo mnohým politickou sebevraždu, kterou kdysi spáchal lord Randolph. Jenže Winston Churchill měl svůj krok mnohem promyšlenější. Byl oportunista a cítil, že strana po osmnácti letech vlády působí opotřebovaně a že změna visí ve vzduchu. Randolph navíc zahodil pozici druhého nejmocnějšího muže v zemi, zatímco Winston byl jen mladým, nepreferovaným poslancem bez funkcí a poct.³⁰ Konzervativci mu samozřejmě nemohli přijít na jméno, považovali ho za zrádce a dezertéra, zejména když se vždy prezentoval jako konzervativce, unionista a toryovský demokrat (navíc s příjmením Churchill). Vysloužil si tím u nich přezdívku „krysa z Blenheimu“.

Jaké byly tedy další důvody, proč změnil stranu? Jedním z důvodů může být skutečnost, že v této době dával dohromady biografii svého otce. Právě nynější premiér země Balfour byl jedním z mužů, kteří stavěli Randolphovi do cesty překážky, a poté pouze přihlíželi jeho politické sebevraždě. Možná byl Winston přesvědčen, že stejně jako otec zemře mlád, a že nechce trávit řadu následujících let mezi starci, kteří ho stejně neberou příliš vážně. Navíc byl arogantní, vzdorovitý a jednoduše zatoužil po moci – a u liberálů zacítil šanci na úrad. Ještě kritičtější světlo vrhá na Churchilla informace, že vyjednával o lepších podmínkách s liberály už v roce 1903 a také koncipoval (ale nikdy neodeslal) následující dopis: „*Jsem anglickým Liberálem.*

---

²⁹ GILBERT, Martin. *Vůle lidu: Winston Churchill a parlamentní demokracie*. 1. vyd. Praha: BB art, 2008. ISBN 978-80-7381-258-4. S. 36-37

³⁰ HAFFNER, Sebastian, pozn. 2, s. 34

*Nenávidím konzervativní stranu, její představitele, její metody*³¹. Přejít na opačnou stranu se v každém případě nakonec ukázalo jako dobrý tah.

Churchill byl u liberálů od prvního okamžiku důležitější postavou než u konzervativců. Konzervativci jsou pyšnou stranou, která se cítí být rozenými pány země. Liberálové pak potřebují zvláštní individuality, aby se jednou za čas dostali k moci. Znamý Winston Churchill se stal ihned kandidátem na post ministra v budoucí liberální vládě a později opravdu zastával pozice ve vládě. Nyní tedy zasedl do radikálního křídla liberálů, vedle politického génia a demagoga Davida Lloyda George, který chtěl liberální vládu vmanévrovat do sociální revoluce. Tato revoluce by pak měla šanci rozbít moc jím nenáviděné konzervativní šlechtické třídy. V tom mu měl nyní pomáhat ex-konzervativce Winston Churchill.³²

3.2 První vládní posty

Po volbách v roce 1905 se opravdu dostali k moci liberálové a Churchill se dostal do funkce náměstka ministra kolonií. Prosazoval některá práva černošských poddaných, zasazoval se o spravedlivé zacházení jihoafrických britských kolonií s místními Búry a hlavně díky němu poskytla velkoryse vláda roku 1907 nezávislost Transvaalu. Churchill si ale během dřívějších dobrodružství utvrdil určité názory, které v politice zastával téměř po celý zbytek života. Jeho přesvědčení o nadřazenosti bílých národů a imperialistický postoj utvrzovaly Winstonovy představy o nekonečné velikosti Britského impéria. Churchill si jinak vedl v úřadu dobře a našel si tady osobního tajemníka Ewarda Marshe, který tuto funkci zastával po dalších 25 let.

Roku 1908 se Churchill stal ministrem obchodu. Zasloužil se o několik sociálních reforem, což zvýšilo jeho oblibu u střední třídy. Zato do konzervativců se obouval čím dál ostřeji. Vyjádřil se, že konzervativní strana je: *„plná starých nemohoucích aristokratů, prohnaných finančních magnátů, lidí, kteří dovedou využívat svých styků i známostí, a majitelů velkých pivovarů s nosy jako okurky. Jsou v ní všichni nepřátelé pokroku – slaboši a všechna slizká, líná pohodlná individua, která jsou přesvědčena o vlastní důležitosti*³³.

---

³¹ PONTING, Clive, pozn. 3, s. 47-48

³² HAFFNER, Sebastian, pozn. 2, s. 37-38

³³ PONTING, Clive, pozn. 3, s. 70-71

1908 byl jeho nejplodnějším rokem, pokud jde o legislativu, kterou se mu podařilo protlačit parlamentem. Patřil sem i klíčový zákon o národním pojištění, který zahrnoval i pojištění pro případ nezaměstnanosti a zdravotní pojištění. Ten byl nakonec přijat roku 1911 a chválu tak sklídl místo Churchilla pozdější ministr financí Lloyd George.³⁴

Rok 1908 byl ale pro Churchilla opravdu významný. Oženil se totiž s Clementine Hozierovou, což byla o 10 let mladší příslušnice skotské aristokratické rodiny. Manželství Churchillových lze hodnotit jako vůbec nejúspěšnější svazek uzavřený v rámci všech vládnoucích elit dvacátého století. Clementine byla manželovi zcela oddaná, utěšovala ho při četných pádech a mírnila ho v jeho vítězstvích.³⁵ Měla také velkou radost z manželových sociálních opatření, které se snažil ve vládě prosazovat. V roce 1910 přivedl liberály k těsnému vítězství ve volbách premiér Asquith. Ten nabídl Churchillovi post ministra obchodu pro Irsko, ale Churchill toužil po ministerstvu námořnictva nebo vnitra. A tak jeho hvězda stoupala dál – stal se v pouhých šestatřiceti letech ministrem vnitra.

Konečně nebyl uvězněný u psacího stolu a mohl si prohlížet problémy na vlastní oči. Navštěvoval věznice, hovořil s vězni a zřizoval pro ně knihovny. Churchill prokázal v této otázce velkou lidskost a soucit – částečně i proto, že byl sám kdysi vězněm. Některé jeho reformy byly příliš liberální i pro liberální vládu. V úřadu prováděl administrativní změny, psal pravidelné písemné zprávy králi a nebyl by to Churchill, kdyby se nevyhnul povyku a skandálům.

První větší problém nastal ve městě Tonypany, kde hrozilo zhoršení hornické stávkou. Churchill sem poslal armádu, která horníky rozehnala, čímž získal nenávisť odborářů. Od té chvíle se proti němu používalo v mnohých volbách heslo „*Vzpomeň si na Tonypany*“. Většina lidí ale tehdy uznávala, že se Winston zachoval správně, ač někteří poukazovali na pohotovost, s kterou sahá po zbraních a jeho potěšení z vojenského podniku.³⁶

Poté přišla ještě senzačnější událost, která prokázala Churchillovu neústupnost a dobrodružnou povahu. Gang lotyšských anarchistů zabil tři policisty a po krátkém pronásledování byl obklíčen v domě na Sidney Street. Churchill osobně přispěchal na

---

³⁴ DELAFORCE, Patrick, pozn. 5, s. 55

³⁵ JOHNSON, Paul, pozn. 1, s. 35

³⁶ THOMPSON, Malcolm, pozn. 16, s. 81

místo obléhání. Ve francouzském dokumentárním filmu z roku 2014 je celá scéna popsána následovně: „*Dobové sdělovací prostředky přinášejí zprávu o horlivém mladém ministrovi, který riskuje vlastní život a staví se do předních řad. Po několikahodinovém obléhání dojde na přivolané dělostřelce a dům vzplane. Churchill nedovolí hasičům zasáhnout a pachatelé skončí v plamenech.*“³⁷

Fotografie ministra vnitra se poté objevila ve všech novinách. Churchill o celé události uvedl: „*Vždyť to byla taková zábava...*“. Nedokázal v sobě potlačit zálibu v boji, vzrušení a nebezpečí. A nad světem se mezitím pomalu začala stahovat mračna. První světová válka měla brzy vypuknout. Churchill byl před ní ve zvláštní pozici. V očích veřejnosti šlo o kontroverzního politika, který na sebe opakovaně strhával pozornost. Odboráři ho nesnášeli, sufražetky si z něj udělaly zvláštní terč a ani ostatní politici ho neměli příliš v lásce. Přesto, když začala Anglii hrozit po incidentu v Agadiru válka, jmenoval premiér Asquith Churchilla prvním lordem admirality, ministrem námořnictví.

Psal se rok 1911 a Churchill se naplno pustil do své nové role. Navštěvoval přístavy a doky, pečlivě pozoroval vývoj německého lodního zbrojení a upevňoval morálku v námořnictvu.³⁸ Navíc zřídil štáb admirality, modernizoval topení na lodích z uhlí na naftu a nechal konstruovat nové typy lodí i děl. Hlavně jeho zásluhou byla flotila na začátku války výborně připravená.

Mělo to ale i stinnou stránku. Churchillovo radikální období ustalo a chudí byli zapomenuti. Pryč byly doby, kdy odpíral námořnictvu peníze na nové lodě kvůli sociálním reformám. Nyní předkládal ty nejpřehnanější rozpočty pro námořnictvo v dějinách Británie a partnerství s Lloydem Georgem se otřásalo v základech. Ode dne, kdy se stal ministrem námořnictví, vedl v duchu válku.³⁹

Churchill teď trávil většinu času na palubě jachty *Enchantress*, která patřila admiraltě. Povolal starého, výstředního admirála lorda Fishera, který se dříve pokoušel modernizovat britské loďstvo. Německé námořní zbrojení vyvolávalo ve světě čím dál větší obavy. Roku 1914 došlo k prudkému zvýšení mezinárodního napětí po atentátu na rakouského arcivévodu Františka Ferdinanda v Sarajevu. Po tom, co militantní Německo vtrhlo do Belgie, vstoupila Británie do války.

---

³⁷ *Winston Churchill* [Winston Churchill: A Giant of the century] [film]. Francie, 2014.

³⁸ GILBERT, Martin, pozn. 6, s. 233

³⁹ HAFFNER, Sebastian, pozn. 2, s. 42

4 Churchill během první světové války

Na začátku války měl Churchill na starosti 1 100 lodí a další stále přibývaly. Jedním z úkolů Churchilla bylo podílet se na vybudování letecké obrany britských ostrovů (čímž stál u zrodu Královského vojenského letectva) nebo zajišťovat bezpečnou přepravu britských vojáků do Francie. Belgická armáda se zatím postavila na odpor u Antverp. Belgický král Albert požádal o naléhavou pomoc a Anglie vyslala na pomoc námořní divizi společně s Churchillem, který se měl pokusit situaci zachránit. Winston dorazil na místo a se svou typickou zarputilostí započal reorganizaci selhávající obrany. Dokonce požádal ministerského předsedu, aby ho zbavil postu ministra námořnictva a jmenoval ho velitelem místních ozbrojených sil. Asquith samozřejmě tuto ukvapenou žádost odmítl. Spojenci nakonec vzdorovali pět dní, ale poté museli ustoupit mohutné německé přesile. Vina za ústup a ztrátu dvou tisíc mužů byla svalena převážně na Churchilla.⁴⁰ Těch pět dní ale zpomalilo německou armádu a patrně zabránilo útoku na Anglii.

Následoval Churchillův troufalý plán, zaútočit na Dardanelský průliv, což by vyřadilo z války Turecko, spojence Německa. Zatímco Asquith s plánem souhlasil, starý admirál Fisher byl proti. Operace známá také jako bitva o poloostrov Gallipoli začala roku 1915 a dopadla pro Churchilla katastrofou. Moment překvapení byl rychle promarněn a vznikla jen nová zákopová fronta v dalekém Turecku. Plán selhal a Fisher opustil admirality. Pozice Asquithovy liberální vlády se výrazně zhoršila – válka přinesla jen zklamání. Konzervativci dali ultimátum: koalice nebo hlasování o důvěře. Ministerský předseda hrál o vlastní budoucnost a konzervativci jasně trvali na odchodu Blenheimské křesy z admirality. A tak Asquith s Lloydem Georgem obětovali Churchilla.⁴¹

Názory na Dardanely se liší. Churchill se vzhledem ke svému temperamentu, dal pravděpodobně příliš strhnout nadšením pro svůj nápad. Válečná rada zvažovala celou řadu různých operací, ale on emotivně prosazoval provedení ryze námořního útoku na Gallipoli.⁴² Problémem také bylo to, že se politici dali strhnout Churchillovým nadšením a rétorickými schopnostmi. Britové jednoduše považovali Turecko za ubohé

---

⁴⁰ ČERMÁK, Josef, pozn. 25, s. 29

⁴¹ HAFFNER, Sebastian, pozn. 2, s. 56

⁴² PONTING, Clive, pozn. 3, s. 152-154

a choré. Sám Churchill, pohrdající islámskými národy, pohlížel na Turecko jako na domorodý režim, který se při námořním útoku rychle rozpadne a zhroutí.⁴³

Na druhou stranu někteří autoři soudí, že s trochou štěstí, vytrvalosti a hlavně lepší spolupráci politického i vojenského vedení mohl Churchillův odvážný plán ukončit válku už v roce 1916.⁴⁴ Turecký ministr války později prohlásil: „*Kdyby jen Angličané měli odvahu rychle poslat do Dardanel víc lodí, dostali by se do Konstantinopole. Jejich otálení nám umožnilo opevnit poloostrov.*“⁴⁵ Selhání v Dardanelách stálo Britské impérium přes šedesát tisíc padlých a více jak sto dvacet tisíc raněných. A odpovědnost za toto fiasko byla Churchillovi neustále předhazována.

Nyní ho čekal pád z velké výšky. Přitom mu byl téměř ihned nabídnut úřad v ministerstvu kolonií ale Churchill to bral jako degradaci. Dokonce napsal Asquithovi: „*Ze všeho nejraději bych zůstal tady a dokončil svou práci, jejíž nejobtížnější část už je hotova. O všechno je postaráno a námořní situace je ve všech směrech zabezpečena. Po čtyřech letech řízení a po devíti měsících války mám právo to tvrdit.*“⁴⁶ Jenže neexistovala žádná možnost, že by se Churchill do čela admirality vrátil. V nové koaliční vládě už pro něj nebylo místo. Zdrčený a pokořený pak žádonil o jakoukoli funkci. Nakonec nastoupil do nevýznamného úřadu kancléře vévodství lancasterského. Na konci roku 1915 se v důsledku zklamání rozhodl odejít úplně z vlády.

Winston byl smutný a zoufalý. Zvykl si na trvalý tlak rozhodování a odpovědnosti; nyní bez toho téměř nemohl žít.⁴⁷ Po 15 letech politického vzestupu přišel kolaps. Potřeboval si najít novou zábavu, která by ho zbavila depresí, jež nazýval svým „černým psem“. Naštěstí v sobě našel malířskou múzu, když pozoroval svou švagrovou, jak si maluje v zahradách svého statku. Vzal si krabičku dětských vodových barev a učinil své první opatrné pokusy. Poté si objednal malířský stojan, plátna, štětce a zahájil svou poměrně úspěšnou malířskou kariéru. Churchill prokázal talent a přišlo mu, jako by mu malířská múza přišla v té těžké době na pomoc.⁴⁸

Umění jako by probudilo Winstona k životu a on se rozhodl pro návrat do války. I přes odpor vedení dostal k velení skotský prapor a zapojil se s ním do zákopové války. Byl touto statickou a zdánlivě nekonečnou válkou zděšen, o čemž psal často manželce.

---

⁴³ PONTING, Clive, pozn. 3, s. 159

⁴⁴ ČERMÁK, Josef, pozn. 25, s. 29

⁴⁵ DELAFORCE, Patrick, pozn. 5, s. 75

⁴⁶ GILBERT, Martin, pozn. 6, s. 304

⁴⁷ HAFFNER, Sebastian, pozn. 2, s. 58

⁴⁸ DELAFORCE, Patrick, pozn. 5, s. 80

Bylo mu čím dál víc jasné, že zejména v politice má naději prokázat skvělou službu své zemi ve válce. V roce 1916 vystřídal Asquitha Lloyd George, a Churchill se stal jeho neoficiálním poradcem v otázkách války. Churchillův nový přítel, lord Beaverbrook, který vlastnil tiskové impérium, pěl v novinách na Churchilla samou chválu. A Winstonův návrat byl zpečetěn v červenci roku 1917, kdy se stal ministrem zbrojní výroby.⁴⁹

Churchill tedy dostal nedávno zřízené ministerstvo bez tradice. Novou řadu problémů vyvolala únava z nekončící války. Neklid mezi dělnictvem se stal vážným nebezpečím a stávky nabývaly až revolučního charakteru. Churchill dal dělníkům na vybranou, buď se vrátí do práce, nebo budou odvedeni na frontu. Stávka se zhroutila.⁵⁰

Churchill také nechal vyrábět množství tanků, které pomalu prokazovaly svou hodnotu. Některé německé linie se hroutily právě kvůli hrozbě britských tanků. Ačkoliv Rusko kvůli říjnové komunistické revoluci zkolabovalo, do války se zapojily na straně Británie Spojené státy. Churchill měl za úkol jim opatřit všechnu chybějící výstroj a jako napůl Američan přispěl ke spolupráci a přátelství obou národů v závěru války. Na konci roku 1918 kapitulovalo Turecko, Rakousko-Uhersko a následně bylo podepsáno příměří s Německem. První světová válka skončila.

---

⁴⁹ JOHNSON, Paul, pozn. 1, s. 66

⁵⁰ THOMPSON, Malcolm, pozn. 16, s. 141

5 Meziválečné období a světová krize

Churchill se dostal do funkce ministra války a letectví a jeho úkolem bylo zrealizovat plán okamžité demobilizace. Jednal rychle, a v následujících měsících byly demobilizovány více než tři milióny vojáků. Když byly konečně ujednány mírové podmínky a britské vojsko opustilo Rusko, Churchill přešel na místo ministra pro kolonie.⁵¹

Rok 1921, ve kterém byl Churchill jmenován ministrem, zemřela Winstonova matka Jeanette a dvouletá dcera Marigold. Churchill potom v resortu intenzivně pracoval na řešení otázky irské autonomie. Po dlouhých bojích a vyjednávání nabyl zákon o vyhlášení Svobodného irského státu právní moci v březnu roku 1922.

Pevný základ Churchillova pohledu na svět bylo přesvědčení o tom, že statut Británie jako světové velmoci záleží na udržení impéria. Doporučoval důsledně čelit snahám po odtržení od Britské říše a neměl příliš pochopení pro národní hnutí. Británii považoval za civilizovaný bělošský národ, který mohl vládnout mnohem lépe než jiné národy.⁵² Právě kvůli tomu odmítal jednání s egyptskými nacionalisty a téměř nepodporoval jakékoliv zákroky ve prospěch ostatních Afričanů nebo Indů. Churchill byl navíc posedlý hrozbou komunismu a mnoho lidí jej kvůli jeho fanatickému protibolševismu považovalo za nevyrovnaného.

V říjnu roku 1922 padla vláda Lloyda George kvůli takzvané chanacké krizi a v listopadu následovaly všeobecné volby. Toryové získali jasnou většinu v parlamentu a křídlo labouristů se dostalo dokonce na druhé místo před uvadající liberály. Právě uprostřed voleb prodělal Churchill akutní zánět slepého střeva. Jeho žena Celementine se snažila dát dohromady manželovy přívržence, a vystupovala na volebních mítincích. Jenže Churchill byl v očích veřejnosti „válečným štváčem“, ačkoliv ho žena líčila jako andělského mírotvůrce. Zesláblý Winston vystoupil ve svém volebním obvodu v Dundee teprve dva dny před volbami, ale dostal málo hlasů, což ho stálo poslanecký mandát.⁵³ Churchill byl vyřazen z velké politiky.

---

⁵¹ THOMPSON, Malcolm, pozn. 16, s. 149, 153

⁵² PONTING, Clive, pozn. 3, s. 230

⁵³ DELAFORCE, Patrick, pozn. 5, s. 99-100

5.1 Doba v ústraní, druhá změna strany a nová funkce

Novou konzervativní vládu sestavil Andrew Bonar Law, který neměl Winstona příliš v lásce. Následující léta nepatřila mezi Churchillova nejšťastnější. Náhle byl pryč z parlamentu a jeho politická kariéra se zdála být u konce. Fyzicky velmi zestárl; přišel o většinu vlasů, nahrbil se a zpomalil krok. Prohrál spoustu peněz v hernách, vykouřil bedny silných doutníků a zkonsumoval litry alkoholu.⁵⁴ Na druhou stranu se Churchill v této době intenzivně věnoval malování a pod pseudonymem Charles Morin dobře zpeněžil své olejomalby. Také pokračoval v psaní *Světové krize*, což byla ohromná kronika první světové války. Ta je dodnes považována za jednu z jeho nejlepších knih a vydělal za ní spoustu peněz, za které si pořídil rozsáhlé venkovské sídlo Chartwell.

V roce 1923 Bonar Law zemřel a premiérem se stal vedoucí představitel konzervativců Stanley Baldwin. Churchill se téhož roku v listopadu vrátil na politické kolbiště a kandidoval za liberály v obvodu Západní Leicester. Utrpěl porážku, avšak liberálové a labouristé získali ve všeobecných volbách dohromady téměř třístapadesát mandátů. Konzervativci o více než sto méně, což pro ně vytvářelo nebezpečnou situaci v případě spojení opozičních stran. A to se také stalo, což Churchilla velmi naštvalo. Napsal redakci *The Times*, že se nechce podílet na nástupu socialistické vlády.⁵⁵

Churchill kdysi začínal v konzervativní straně a poté byl po osmnáct let spojen se stranou liberální. Začal tedy jako toryjský demokrat, který se vyvinul v přívržence pokroku. Byl-li kdy Churchill ze stříce něčím, pak byl liberál. Na sklonku života prohlásil: „*Já jsem liberál. Vždycky jsem byl.*“⁵⁶ Nikdy ale neviděl proletariát jako Bohem inspirované zákonodárce a byl pevným odpůrcem socialismu a sílicí Labour party. Ta byla na začátku dvacátých let silně spojována s Ruskem, což ještě zesílilo jeho averzi k politikům krajní levice. Pro Winstona byl bolševismus nejhorší nepřítel a v politické levici, ve které jasně spatřoval komunismus, viděl až národní riziko. Churchill byl tedy spojením liberálů a socialistů dotčen a náhle ho to táhlo zpět ke konzervativcům.⁵⁷

---

⁵⁴ ČERMÁK, Josef, pozn. 25, s. 34

⁵⁵ GILBERT, Martin, pozn. 29, s. 77-78

⁵⁶ JOHNSON, Paul, pozn. 1, s. 31-32

⁵⁷ THOMPSON, Malcolm, pozn. 16, s. 160-161

Churchill již v roce 1919 pronesl: „*Bolševismus je mnohem horší než německý militarismus, zvěrstva Lenina a Trockého jsou nesrovnatelně hanebnější a rozsáhlejší než všechno, za co nese odpovědnost císař.*“⁵⁸

Je také důležité opět zdůraznit, že Churchill byl oportunist. Poprvé po dvaceti letech promluvil ke stoupencům konzervativní strany a uvedl, že „*v britském politickém životě nemá Liberální strana jakožto nezávislá síla nadále místo. Pouze Konzervativní strana poskytuje dostatečný pevný základ ,pro úspěšnou porážku socialismu‘.*“⁵⁹ Také zničehonic na oko přestal být zastáncem volného obchodu. Zprvu si ale nechtěl nahněvat liberály a dokonce přišel s myšlenkou, založit novou politickou stranu nazvanou liberální konzervativci. Z toho ale nakonec sešlo a Winston si postupně získal podporu konzervativců. Poté přijal nominaci na kandidáta ve volebním obvodu Epping. Vláda labouristů totiž padla, a parlamentní volby byly vypsány na 29. říjen. Churchill, stejně jako konzervativci v celé zemi, suverénně zvítězil a po téměř dvouleté pauze se stal opět poslancem. Ministerským předsedou konzervativní vlády se stal opět Stanley Baldwin. Ačkoliv Churchill příliš nepočítal s tím, že by byl přizván do vlády, Baldwin mu, k všeobecnému údivu, nabídl místo kancléře pokladu.⁶⁰

Churchillův návrat do politiky se zpočátku jevil jako zdařilý. Vrátil se do toryjské strany a dostalo se mu velké pocty, neboť kancléř pokladu je považován za budoucího nástupce ministerského předsedy. Baldwin počítal s tím, že Churchillovy názory budou odpovídat jeho vlastní umírněné liberální filosofii a navíc k němu choval velkou úctu. Winston vedl pět let jeden z největších bojů své kariéry – boj proti ekonomickým následkům své vlastní politiky.⁶¹

Jelikož se v ekonomice příliš nevyznal, byl dost závislý na radách finančních a jiných odborníků. Na jeho neznalost v otázkách spravování státních financí se shoduje většina historiků. Churchill neměl s finančními ani ekonomickými otázkami téměř žádné zkušenosti. Jeho politická kariéra se doposud točila výhradně kolem otázek obrany a imperiální politiky (kromě ministerstva obchodu a vnitra) a bylo známo jen málo jeho myšlenek z ekonomické sféry.⁶² Churchillovým prvním opatřením bylo obnovení zlatého standartu, což se později ukázalo jako velká chyba. Přineslo snížení

---

⁵⁸ HAFFNER, Sebastian, pozn. 2, s. 69

⁵⁹ GILBERT, Martin, pozn. 6, s. 433

⁶⁰ GILBERT, Martin, pozn. 6, s. 433, 435

⁶¹ BROAD, Charlie Lewis. *Winston Churchill, 1874-1945: by Lewis Broad*. New York: Hutchinson & co., 1945. ISBN není uvedeno. S. 193

⁶² PONTING, Clive, pozn. 3, s. 268

mezd, zvýšení cen exportu a výsledkem byla těžká hospodářská krize, jež vedla roku 1926 ke generální stávce. I když tehdy převládal ve veřejnosti názor pro zlatý standard a sám Churchill se touto záležitostí intenzivně zabýval, žádné z Winstonových životních rozhodnutí nevyvolalo větší kritiku.

Když poté vypukla ona generální stávka, rozhodl se, ve strachu z bolševismu v Británii, jí porazit. Z Churchilla se stal opět aktivista, toužící řídit vše z přední pozice. Zabral tiskárnu listu *Morning Post* a nechal dobrovolníky tisknout provládní noviny *British Gazette*. Generální stávka skončila po devíti dnech a Churchillovi mnoho cti nepřinesla.⁶³ Na poli obrany pak Winston připomínal svého otce, když zastával rozsáhlé škrtů v armádě. Ve sněmovně se na druhou stranu stal populárním, protože se oproti dřívějšímu začal chovat přátelsky a oplýval dobrou náladou. Navíc byl taktní, trpělivý a všem přístupný. Konzervativní vláda byla ale roku 1929 poražena, především kvůli velkému problému nezaměstnanosti. K moci se dostali labouristé a Churchill byl zase bez úřadu.

5.2 Kritik a vizionář Churchill proti všem

Roku 1929 došlo k velkému krachu na Wall Street. Vypukla celosvětová hospodářská krize a sám Churchill přišel o většinu investic a dostal se do finančních problémů. Vrhł se na psaní (vydal zkrácenou verzi *Světové krize*, biografické dílo *Mé životní začátky* a začal sepsovat životopis svého předka vévody Marlborougha), a přednášel po Americe.

Kromě toho se rozeštvál s vůdcem své strany, Stanley Baldwinem. Ten usiloval o rozšíření samosprávy v Indii, což zarytý imperialista Churchill naprosto odmítal. Později o této záležitosti uvedl: „*Jak jsem vyrozuměl, pan Baldwin měl za to, že časy se příliš změnilly a že není možné nějak zvlášť prosazovat britskou imperiální velikost.*“⁶⁴ Když byl roku 1931 přijat plán na poskytnutí autonomie Indii, vzdal se Churchill svého místa v konzervativním stínovém kabinetu. Vystupoval s projevy proti politice slabošského ustupování a Gándhího označil za „polonahého fakíra“. Na jeho kroky bylo

---

⁶³ PATERSON, Mike. *Winston Churchill: fotobiografie*. 1. vyd. Praha: Metafora, 2006. ISBN 80-7359-087-5. S. 57

⁶⁴ GILBERT, Martin, pozn. 29, s. 91

také nazíráno jako na kampaň proti Baldwinovi. Následující volby vyhrála národní koalice, podporovaná konzervativci.⁶⁵

Churchill se k Indii vyjadřoval právě proto, že s ní měl zkušenosti ještě z dob, kdy býval mladým vojákem. Winston byl přesvědčen, že absence britské nadvlády povede k velkým násilnostem a krvavým střetům mezi hinduisty a muslimy. To se později potvrdilo, když byla Indie o sedmnáct let později rozdělena na muslimský Pákistán a hinduistickou Indii. Kvůli tomuto rozdělení zemřely miliony lidí a Britské impérium přestalo existovat.⁶⁶ Toto je jeden z mnoha případů, kdy se Winston Churchill za svůj život projevil jako vizionář.

Například už v roce 1924 uvedl: „*Obrovské kontingenty německé mládeže dospívající každým rokem do věku vojenské způsobilosti se nechávají inspirovat těmi nejzarputilejšími city, a v německé duši doutnají sny o válce za osvobození či pomstu.*“⁶⁷ Nyní čím dál častěji upozorňoval na hrozbu jménem Hitler. A právě Adolf Hitler se v roce 1933 dostal v Německu k moci. Začal ihned uskutečňovat svůj plán, jak zrušit Versailleskou smlouvu a udělat z Německa světovou mocnost. Zatímco ve vládě převládal názor, že je se svým *Mein Kampfem* pouze poblázněným a neškodným aktivistou, Churchill vehementně upozorňoval na jeho možný vzestup. Často také poukazoval na ostatními mocnostmi ignorované německé nakupování výzbroje od Sovětského svazu.⁶⁸ Churchill naopak podporoval vyzbrojování Británie a modernizaci jejích vzdušných sil, jenže v zemi sílil pacifismus a někteří kandidáti labouristů se dokonce zasazovali o úplné zrušení válečné výzbroje. Churchill tak vyjádřil velkou podporu ve zbrojení Francii. Kvůli svým neustálým protestům začal přicházet o nabytou přízeň, kterou si od dvacátých let usilovně udržoval. Opět začal být považován za potíživu.

Temperamentní Churchill byl totiž nepřítelem politiky appeasementu a jeho hlavním protivníkem se stali nacisté. Jenže všeobecné volby roku 1935 vyhrála opět národní vláda, která stále odmítala Německo jako hrozbu pro Británii. Když o rok později obsadil Hitler Porýní, byl v Británii zřízen nový úřad ministra koordinace obrany. Baldwin Churchilla úplně vynechal, což pro něj bylo velkým zklamáním.

---

⁶⁵ JOHNSON, Paul, pozn. 1, s. 96-97

⁶⁶ DELAFORCE, Patrick, pozn. 5, s. 108

⁶⁷ LUKACS, John. *Churchill: vizionář, státník, historik*. 1. vyd. Praha: Academia, 2013. ISBN 978-80-200-2281-3. S. 19

⁶⁸ JOHNSON, Paul, pozn. 1, s. 101-102

Později téhož roku byl navíc kvůli abdikční krizi krále Eduarda VIII v parlamentu umlčen syčením, což se považovalo za velkou ostudu. Winston se stal odepsaným mužem minulosti, který byl rozkmotřený se všemi třemi stranami a který byl veřejností neustále označován za válečného štváče. Vláda nadto neustále dezinformovala a překrucovala statistické údaje, týkající se německého zbrojení. Směr anglické politiky přiváděl Churchilla k šílenství.⁶⁹

Roku 1937 odešel Baldwin na odpočinek a ministerským předsedou se stal Neville Chamberlain. Ten pokračoval v politice appeasementu a v roce 1938 podepsal Mnichovskou dohodu, se kterou se triumfálně vrátil do Británie. „*Smírlivý přístup byl v britské politice natolik zakořeněn, že Británie neprojevila žádný odpor proti Hitlerovu systematickému porušování podmínek Versailleské smlouvy...Hitler tím byl povzbuzen a v roce 1938 anektoval Rakousko a téhož roku donutil Chamberlaina, aby souhlasil s připojením Sudet k Německu výměnou za falešný příslib míru...Churchill Mnichovskou dohodu odsoudil. Prohlásil, že syčení nacistické zřůdy ústupky jen posílí její apetit.*“⁷⁰ Pro spoustu lidí byl Churchill pouze rasistický aristokrat, který byl se svými neustálými hrozbami pro smích. Přitom si byl jako jeden z mála vědom zoufalé nepřipravenosti svojí země na nastávající konflikt. Dne 23. srpna podepsal Stalin s Hitlerem pakt o neútočení a 1. září 1939 napadl Führer Polsko. Svět vstoupil do nejstrašnější války, jakou doposud lidstvo poznalo.

---

⁶⁹ HAFFNER, Sebastian, pozn. 2, s. 81-82

⁷⁰ KELLY, Paul, aj. *Kniha politiky*. Praha: Knižní klub, 2015. ISBN 978-80-242-4796-0. S. 237

6 Churchill během druhé světové války

Winston Churchill byl zrozen pro válku, což většina lidí věděla. Už v prvních měsících války se v Londýně objevovaly plakáty hlásající: „*jakou cenu má teď Churchill?*“. Lidé si také uvědomovali, že měl Churchill se svými temnými prognózami o Hitlerovi pravdu. Podceňovaný muž s knírkem, mimochodem také výborný řečník, nakonec donutil celý německý národ zvedat pravici. I když byl Churchill pro mnohé již odepsaným a stárnoucím politikem, měl jako jeden z mála obrovský respekt a vojenské zkušenosti. Věděl to i ministerský předseda Chamberlain, který rychle povolal Churchilla zpět do vlády. Svěřil mu jeho někdejší úřad prvního lorda admirality.

6.1 Podruhé lordem admirality

Jenže proslulá anglická flotila byla po dvaceti letech odzbrojování značně zredukovaná. Churchill objížděl všechny základny a snažil se napravit škody. První měsíce války patřily mezi ty nejtemnější v britských dějinách. Obrovské ztráty způsobovaly především útočící německé ponorky a magnetické miny. Churchill se snažil, tak jako kdysi za první světové války, najít německou slabinu. Tu nakonec spatřil v nedostatku důležitých surovin, především železné rudy. Němci dováželi švédskou rudu přes norské skalnaté pobřeží do Německa. Norskými výsostnými vodami tak pravidelně proplouvaly lodě naložené železnou rudou. Winston chtěl zareagovat zaminováním pobřežních vod a vojenským výsádkem ve městě Narvik. Britský válečný kabinet se ale obával negativní reakce neutrálních zemí a útok schválil až po dlouhých debatách.⁷¹

Jenže to bylo pozdě. Němci byli rychlejší a obsadili Norsko ještě před Angličany. Churchill velice trpěl vleklými debatami, kvůli kterým celá akce ztratila strategický význam. Překvapivý úder by byl sice z hlediska mezinárodního práva pochybný, ale mohl německou produkci zbraní ochromit už na začátku války. Na tomto příkladu je možné vidět, jak velkou má diktátor výhodu nad vládním kolegiem. Operace

---

⁷¹ GILBERT, Martin, pozn. 6, s. 582-583

Narvik ztroskotala a nakonec byla pro Británii ještě více zahanbující porážkou, než Dardanely v roce 1915.⁷²

A i Churchill sehrál v tomto fiasku svou negativní roli. Často měnil názory a jen nerad si poslechnul alternativy od ostatních lidí. Rozhodující chybou pak bylo jeho přesvědčení o tom, že vyplouvající německé loďstvo pluje na Atlantik. Se svými poradci hrubě podcenil možnosti Německa, zpomalil postup vlastních lodí a přitom byl přesvědčený o tom, že Hitlera doběhl. Druhý den už bylo jasné, že britské námořnictvo tímto krokem dovolilo Němcům, aby se potají vylodili v Norsku. Ať je jeho podíl na tomto neúspěchu jakýkoliv, jednalo se o obrovské fiasko.⁷³

Winstonovy projevy v Dolní sněmovně zatím poutaly čím dál větší pozornost. Svými vybroušenými rétorickými schopnostmi si dokázal upevnit postavení i v očích ostřílených členů parlamentu. Mluvil realisticky ale se sebedůvěrou a vždy bez poráženeckého tónu. Vyzdvihoval Finy, kteří statečně vzdorovali ruské armádě a na druhou stranu sliboval osvobození Varšavě, Vídni i Praze. Ačkoliv trochu šišlal, jeho rozhlasové projevy, které poslouchaly masy lidí, ovlivnily posluchače ze všech koutů Evropy.⁷⁴

Na rozdíl od Chamberlaina nebyl Churchill tak nudný řečník a nepůsobil tak ustrašeně. Byl statnější, měl větší charisma a nebyl poskvrněn neúspěchem appeasementu. I když expedice do Narviku skončila porážkou, Churchilla se obviňování až tak nedotklo, neboť přinejmenším zakročil proti nepříteli. Avšak Chamberlain jako válečný premiér selhal, ztratil důvěru a pro opozici byl ztělesněním neúspěšnosti. Dolní sněmovna tak požádala o jeho odstoupení.

Neville Chamberlain podal demisi den předtím, než německé jednotky napadly západní Evropu. Všem začínalo být jasné, že válka bude dlouhá, a tak si Británie nemohla dovolit politiku jedné vládnoucí strany. Velká koalice vyžadovala vhodného předsedu. Král Jiří preferoval ministra zahraničí lorda Halifaxe, jenže to byl stejně jako Chamberlain muž míru. To Churchill, i když nepatřil k úplně nejoblíbenějším kandidátům, byl jediným opravdovým vojákem ve vládě. A tak se Winston Spencer Leonard Churchill stal 10. května 1940 ministerským předsedou Británie. Žádný

---

⁷² HAFFNER, Sebastian, pozn. 2, s. 95-96

⁷³ PONTING, Clive, pozn. 3, s. 385, 388

⁷⁴ GILBERT, Martin, pozn. 6, s. 580, 585

premiér v celé historii země nepřevzal odpovědnost za vedení národa v tak kritickou chvíli. Winston Churchill převzal tuto odpovědnost ve věku 65 let.⁷⁵

6.2 Churchill ve funkci ministerského předsedy

Prvním krokem nového premiéra bylo sestavení nové vlády. Churchillův šestičlenný válečný kabinet sestával z lorda Halifaxe (ministr zahraničí), Clementa Atleeho (lord strážce pečeti), Arthura Greenwooda (ministr bez portfeje), A. V. Alexandra (ministr námořnictva) a Anthony Edena (ministr války). Sám Churchill měl zastávat novou funkci ministra obrany, což nebylo vzhledem k jeho znalostem a vojenské minulosti nic překvapivého. Tento úřad mu dával moc nad většinou válečných operací. Další den byly obsazeny zbylé resorty, ve kterých se objevovali zástupci všech tří politických stran.

Největší nebezpečí pro parlamentní demokracii spočívá v porážce od diktátorského režimu. Churchill chytře jmenoval na nejvyšší místa představitele opozičních stran, čímž jim dal možnost rozhodovat o vedení války bez ohledu na stranickou příslušnost. Odpustil všem dřívějším zastáncům appeasementu a v jeho očích se začínalo nanovo. Parlament tak omezil svou moc kvůli přežití celého národa.⁷⁶

Churchill je dnes považován za jednoho z nejlepších politických rétoriků všech dob. Jeho největší zbraň nebyla z oceli, byl to jeho dar řeči, který posledních 40 let vybrušoval. Dne 13. května 1940 pronesl v Dolní sněmovně legendární projev, který začal tím, že nemůže nabídnout nic než krev, dřinu, slzy a pot. Churchill pokračoval:

„Ptáte se: jaká je naše politika? Odpovím: vést válku, na moři, na zemi i ve vzduchu, vši naší mocí a vši silou, jakou nám Bůh může dát, vést válku proti zrádné tyranii, již se nemůže rovnat nic z temného, politováníhodného výčtu lidských zločinů. To je naše politika. Ptáte se: jaký je náš cíl? Mohu odpovědět jedním slovem: vítězství – vítězství za každou cenu, vítězství navzdory všem hrůzám, vítězství, ať k němu povede sebedelší a sebeobtěžnější cesta, neboť bez vítězství není přežití pro všechno, za čím stojí Britské impérium“⁷⁷.

---

⁷⁵ PATERSON, Mike, pozn. 63, s. 86

⁷⁶ GILBERT, Martin, pozn. 29, s. 119

⁷⁷ GILBERT, Martin, pozn. 6, s. 596

Po tomto působivém a povzbudivém projevu nastala chvíle ticha následovaná bouřlivými ovacemi. I další Churchillovy výstupy pozvedly ducha národa a britský lid se pevně semknul proti čirému zlu ztělesňovaným nacisty. Hitler se ale nehodlal zastavit před ničím. Brzy po jeho drtivém útoku kapitulovala nizozemská armáda a o dva týdny později se vzdal i belgický král Leopold. Na řadě byla severní Francie. A právě k Francii obrátil svůj zrak i Churchill.

6.2.1 Pád Francie a evakuace z Dunkirku

Churchill považoval francouzskou armádu za nejsilnější v Evropě. Povzbuzoval Francouze, často létal do Paříže a dokonce přednesl návrh na spojení Francie a Británie do jednoho útvaru, který by snáze čelil nacistům. Od ministerského předsedy Paula Reynauda dostal slib, že Francie bude bojovat až do konce.⁷⁸ Jenže všechny tyto plány padly, když Hitler rychle prorazil proslulou Maginotovu linii a rychle postupoval na Paříž.

Francouzská i britská armáda byla stále častěji poškozována činností německých agentů v cizích uniformách a někteří francouzští vojáci dokonce sympatizovali s nacismem. Mnoho lidí se jednoduše domnívalo, že bude nejmoudřejší ukrýt se pod Hitlerova křídla a připojili se k němu. Churchill rychle pochopil, jak malá je naděje na udržení bojů na francouzském území a předpovídal, že brzy přijde boj o jeho ostrov.⁷⁹ A tato blesková válka Německa s Francií se opravdu blížila ke konci. Spojenecké vojsko v severní Francii se ocitlo ve vážné situaci. Zdálo se téměř jisté, že celá armáda bude muset kapitulovat. Zatím se stáhla k malému přístavu u Dunkirku.

Ti nejzarytější kritici vyčítají Churchillovi malou pomoc Francouzům na jejich území. Především zdůrazňují neposkytnutí letecké pomoci, o kterou opakovaně žádali. Jenže Británii tentokrát reálně hrozilo, že zanikne jako svobodná země. Do Francie již poslala Británie většinu vojenských zásob a téměř celou výzbroj, kterou doposud vyprodukoval její zbrojní průmysl. Sám Churchill podnikal nebezpečné návštěvy do Francie a jednal s její vyděšenou vládou. Nechtěl však překročit určitou mez a obětovat vzácné britské stíhací perutě v zoufalé snaze odrazit nacistický blitzkrieg. Jako vizionář tušil, že Hitler brzy obrátí svůj zrak k Británii. Francie se blížila mílovými kroky

---

⁷⁸ DELAFORCE, Patrick, pozn. 5, s. 122

⁷⁹ THOMPSON, Malcolm, pozn. 16, s. 249-250

k potupné kapitulaci a Churchill nechtěl „házet sněhové koule [letadla] do pekla“.⁸⁰ Převaha německé Luftwaffe byla totiž obrovská.

Churchillův hlavní úkol tak nyní spočíval v evakuaci z přístavu Dunkirk do Británie. To se mu za dramatických okolností nakonec podařilo, když byly k přepravě použity i soukromé plachetnice, rybářské čluny či výletní lodičky. Z Dunkirku bylo zachráněno téměř 90 % celého britského expedičního vojska a s nimi i spoustu vojáků spojeneckých. I když museli v Dunkirku nechat spoustu zbraní, jednalo se o vítězství, které posílilo britskou morálku. Paříž padla bez boje 14. června a Hitler zakrátko pochodoval po Champs-Élysées. Francie byla poražena.

6.2.2 Nejdůležitější rozhodnutí a bitva o Británii

S pádem Francie zůstala Británie proti Hitlerovi sama. I když se Churchill snažil od USA všemožně získat podporu, přicházela jen omezená pomoc. Americký kongres byl proti válce s Německem. Winston se také pokoušel získat na svou stranu italského diktátora Mussoliniho, který se ale místo toho připojil na stranu Německa. Nabízela se tak otázka, jestli nezačít vyjednávat s Hitlerem. Uvažovali nad tím mnozí členové konzervativní strany ale i někteří členové britského válečného kabinetu. Jen málo lidí si uvědomovalo, jak blízko měl tehdy Adolf Hitler k vítězství. „*Kdyby v té době britská vláda naznačila být jen sebemenší zájem o prozkoumání možností vejít v jednání s Hitlerem, což by se rovnalo ochotě pátrat po jeho případných podmínkách, vstoupila by...na onen kluzký svah, z něhož by nebylo kam ustoupit.*“⁸¹

Jenže Churchill odmítnul. A navíc provedl kontroverzní krok, když nechal bombardovat francouzské loďstvo v alžírském přístavu Oran. Francie totiž odmítla vydat své lodě a Winston nemohl dopustit, aby byly využity nacisty proti jeho zemi. Tento čin přesvědčil svět o tom, že to Winston Churchill myslí se svým vzdorem vážně. Ať už bylo jeho rozhodnutí nevyjednávat způsobeno osobní nenávisí vůči Führerovi či přílišnou osobní ctižádostí, jednalo se o nejdůležitější rozhodnutí jeho kariéry. Hitler zuřil a obrátil svůj zrak na Británii.⁸² Jedinou překážkou, která nyní bránila nacistickým

---

⁸⁰ JOHNSON, Paul, pozn. 1, s. 124

⁸¹ LUKACS, John, pozn. 67, s. 16-17

⁸² GILBERT, Martin, pozn. 6, s. 614-615

armádám obsadit britské ostrovy, bylo Královské letectvo. Hitler svěřil první část leteckého útoku Göringovi a jeho zdánlivě neporazitelné Luftwaffe.

Zpočátku války odhadovali američtí znalci převahu Luftwaffe nad britským letectvem 5:1. Churchill ale pronesl, že když každý statečný spojenecký letec sestřelí tři letadla za každé jedno sestřelené nacisty, budou síly Anglie a Německa brzy vyrovnány.⁸³ Začátkem srpna pak začaly útoky na Británii.

A opravdu, za prvních deset dní ztratili Němci kolem sedm seti letadel. I když to vypadalo s vyhlídkami Británie špatně, pilotům Královského letectva se podařilo letiště bránit a způsobovat německým formacím drtivé ztráty. Sestřelování britští letci se navíc často snaželi padáky do bezpečí, zatímco piloti německých letadel byli zabíjeni nebo zajímáni. Churchill ocenil statečnost letectva proslulou větou: „*V žádném lidském konfliktu nikdy nevděčilo tolik lidí za tolik tak málo lidem.*“⁸⁴ Někteří autoři ale připouštějí, že britské ztráty byly prezentovány optimističtěji, než tomu skutečně bylo.

Později se Luftwaffe zaměřila na převážně noční nálety na civilní města, zejména Londýn. Hitler tím chtěl zlomit odpor civilního obyvatelstva. Jenže podcenil houževnatost místních lidí. Churchill ještě využil útoky k tomu, aby se výrazněji projevil jako symbol nezlomného odporu. Kdekoliv dopadly pumy, tam se ráno dostavil a povzbuzoval obyvatele. V tisku se objevovaly fotografie jeho drsné tváře uprostřed sutin. Opět také využíval svých rétorických schopností, aby vlil lidem do žil odvalu a nadšení. Heslem Londýňanů se stalo slovo „vydřžeme“. Bombardování civilních cílů sice způsobilo britskému obyvatelstvu mnoho utrpení, ale po strategické stránce šlo pro zemi o vítaný krok. Jelikož německé bombardéry téměř přestaly zaměřovat vojenské cíle, značně se urychlila zbrojní výroba v továrnách po celé Británii.⁸⁵ Kromě počtu mrtvých rostla také nenávist k Němcům a touha po pomstě. Královské letectvo odpovědělo bombardováním německých měst. Na jaře roku 1941 už německé bombardování Británie polevovalo a Hitler odložil pozemní invazi a zaměřil se na jiné části světa.

---

⁸³ ČERMÁK, Josef, pozn. 25, s. 48

⁸⁴ DELAFORCE, Patrick, pozn. 5, s. 129

⁸⁵ THOMPSON, Malcolm, pozn. 16, s. 264-265

6.2.3 Vstup Sovětského svazu a Spojených států amerických do války

Churchill, Stalin, Roosevelt. Všichni tito státníci se od sebe velmi lišili, a přesto znamenalo jejich spojení pro Evropu tolik. Sovětský svaz ze začátku války pečlivě dodržoval smlouvu o neútočení, kterou měl s Německem. Churchill byl vždy antikomunista a německo-sovětský pakt ho dráždil.

Jenže vypočítavý Hitler byl přesvědčen, že Rusko padne maximálně za šest neděl. Sovětský svaz byl napaden 22. června 1941 a Rudá armáda byla naprosto zaskočena. Churchill zavětral šanci a okamžitě vyhlásil, že je třeba pomoci otevřít cestu k přátelství mezi Ruskem a západem. Winston ihned v rozhlase kritizoval zrádnost nacistů: „*Hitler je šílenou obludou s nenasytanou touhou po krvi a lupu. Je to krvežíznivý hrdlořez, který musí vrhat své mechanizované armády na nová území, kde by mohly vraždit, loupit a ničit...*“⁸⁶

Je třeba říci, že Churchill by se za normálních okolností s Ruskem nespojil. Byl ale bystrým oportunistou a pochopil, že je v zájmu Velké Británie využít tuto situaci. Také prohlásil, že se každému státu a člověku bojujícím proti nacismu dostane pomoci, což mělo i morální dopad. Jestliže si někdejší největší odpůrce bolševismu může podat ruku se Stalinem, všichni ho mohou následovat.

Někteří kritici vyčítají Churchillovi jeho jednání se Stalinem ze závěru druhé světové války. Churchill měřil podle nich dvojí morálkou – on sám, který tak urputně bojoval proti politice ústupků vůči Německu, prováděl později tutéž politiku vůči Stalinovi a Rusku. Občas je dokonce označován za spoluviníka pozdějšího rozšíření vlivu Ruska a komunismu do srdce Evropy. Nicméně je třeba upřímně říci, že bez spojení s Ruskem by Británie a Spojené státy mohly jen stěží Německo porazit.⁸⁷

To vztah Roosevelta a Churchilla byl velmi dobrý. Udržovali intenzivní osobní korespondenci a řešili spolu spoustu záležitostí. Churchill, sám z matčiny strany napůl Američan, se snažil naléhavě podnítit Spojené státy ke vstupu do války. Se vstupem sovětů do bojů se situace konečně trochu změnila. Roosevelt i Churchill se dohodli na společné schůzce, setkali se na moři a podepsali dokument známý jako „Atlantická

---

⁸⁶ THOMSON, Malcolm, pozn. 16, s. 278

⁸⁷ LUKACS, John, pozn. 67, s. 33-34

charta“. Šlo o plán na vytvoření lepšího světa, jenž se stal později základem pro chartu Organizace spojených národů.⁸⁸

Japonsko bylo formálně spojencem Německa a Itálie. Churchill Japonce podceňoval – v jeho očích šlo o slabý a podřadný národ. Když pak pod tlakem sankcí Japonci napadli 7. prosince 1941 základnu v Pearl Harbor, udivili tím celý svět. Po tomto zákeřném útoku vyhlásily USA Japonsku válku, což znamenalo i válku s Německem.⁸⁹ Churchill tak konečně získal vytouženého spojence proti takzvané „ose zla“. Dokonce optimisticky prohlásil, že konečné vítězství Spojenců je celkem zaručené.

Avšak v polovině roku 1942 musel trpce připustit, že Japonce hrubě podcenil, kvůli čemuž ztratil dvě bitevní lodě a Singapur. V Africe zase došlo k velkým úspěchům Rommelovy Afrika Korps, která excelovala jako nejúspěšnější německá armáda z celé války. Pro Británii šlo o velmi špatné období a Churchill tak v parlamentu čelil hlasování o důvěře, které nakonec překonal. Od té doby se válka konečně začala vyvíjet opačným směrem.

6.2.4 Pád Třetí říše

Churchill získal osobitého generála Bernarda Montgomeryho, který dokázal porazit Rommela. Jeho vítězství v Africe připravilo území pro vylodění spojeneckých vojsk, které nakonec vedlo k rekordní kapitulaci více než čtvrt milionu Němců a Italů v Tunisku.⁹⁰ Rusové krátce nato zvítězili v bitvě u Stalingradu a přešli do protiofenzívy. Zato v Tichomoří se situace pro spojence nevyvíjela vůbec dobře. Japonci dobývali ostrov za ostrovem v Tichém oceánu a britské, americké a holandské kolonie na Dálném východě byly nenávratně ztraceny.

Churchill mezitím sladřoval plány spojenců, především usiloval o bližší součinnost s Ruskem. Jezdil na všemožné konference a neúnavně létal z jednoho místa na druhé. *„Nikdo nepracoval tak tvrdě jako on, často jen s dvouhodinovým spánkem. Nikdo nepohrdal nebezpečím s tak olympským klidem jako tento potomek starobylého válečnického rodu...[války] byly jeho nejbystřejším živlem, v němž se jeho už tak*

---

⁸⁸ DELAFORCE, Patrick, pozn. 5, s. 138

⁸⁹ PONTING, Clive, pozn. 3, s. 498-499

⁹⁰ JOHNSON, Paul, pozn. 1, s. 138-139

*obrovská energie ještě zmnohonásobila.*⁹¹ Winston byl neuvěřitelně tvrdý na sebe i na všechny kolem. Své týmy nechával pracovat mnoho hodin, býval přísný a nedůtklivý. Navíc zapomínal jména, klel a někdy mu zbytečně ujely nervy. Trpělivost pro něj byla neznámou vlastností. Podle mnohých jeho zaměstnanců nebylo snadné s ním pracovat, zejména v nejtěžších dnech války. Neutuchající energie tvořila základ jeho života, ale neuvěřitelné tempo ostatní ubíjelo. *„Jako ministerský předseda řídil vše lehkou rukou; jako generalissimus železnou pěstí. V anglickém vojsku provedl bezohlednou čistku...kolik generálů Churchill spotřeboval během války se nedá spočítat...Churchill nebyl neomylný. Dělal typickou chybu všech amatérských stratégů...od svých vojenských sil požadoval příliš mnoho...pro téměř pětimilionovou neprofesionální armádu mužů, kteří museli povinně narukovat, byl Churchill válečným velitelem na pováženou; stále přetěžování mělo špatný vliv na jejich morálku.*⁹² Právě na ramenou tohoto člověka stála budoucnost Evropy, což byl nepředstavitelný tlak.

Z Evropy poté pomalu začaly přicházet zprávy o zverstvech páchaných nacisty. Lidé byli věšeni, ztročováni, stříleni nebo zaživa upalováni. Když se Rusové vraceli svou zemí skrz vyloupená území, nacházeli všude zničené památky a skoro úplně vylištěnou zemi. Největší zverstva ale napáchali nacisté v Polsku, kde Hitler systematicky vyhlazoval obyvatelstvo. Jeho upřímná nenávisť k židovské rase jej přiměla k pokusu židy úplně zničit. Stejných krutostí se dopouštěli Japonci a Churchill slíbil, že po porážce Hitlera se Británie obrátí na Japonsko a jeho vojenské zařízení obrátí v popel.⁹³ Válka ale jinak pokračovala pro spojence úspěšně. Německá nová ofenzíva v Rusku selhala a další fáze války začala spojeneckou invazí na Sicílii. Po pěti týdnech se zbytky tamních vojsk vzdaly a ostrov padl do rukou Spojenců. Následovalo uvěznění Mussoliniho a pád jeho fašistického režimu.

Na přelomu let 1942/1943 šlo v podstatě vše podle Churchillových plánů. Hitler a Stalin spolu válčili hluboko v Rusku, Rommel byl poražen, Středozemní moře bylo otevřené a Amerika opět válčila po boku Británie. Winstonův plán pokračoval útokem na Evropu z jihu oklikou přes severní Afriku místo přes Francii. Američtí vysocí vojenští představitelé to viděli jako ztrátu času a oslabení, jenže Churchillův trumf spočíval v tom, že Amerika byla pozadu jak ve vedení války, tak v přípravě na ní.

---

⁹¹ ČERMÁK, Josef, pozn. 25, s. 53

⁹² HAFFNER, Sebastian, pozn. 2, s. 113

⁹³ THOMSON, Malcolm, pozn. 16, s. 303-304

A zpočátku opravdu tuto strategii k nevoli Roosevelta a Stalina prosadil. Jenže podcenil rychlost Spojených států. Na konci roku 1943 byla totiž Amerika tak daleko, že byla připravena vést vlastní válku. Na konferenci v Teheránu se nejvyšší představitel USA spojil s nejvyšším představitelem Sovětského svazu proti Churchillovi. Stalin a Roosevelt naléhali na otevření druhé, západní fronty a Winstonovu jižní strategii tak nahradila invaze do Francie.⁹⁴ Po této konferenci bylo jasné, že pozice Churchilla i Spojeného království velice zeslábla.

Teherán byl pro Churchilla jakýmsi bodem obratu. Krátce po konferenci ulehl s těžkým zápallem plic. Bylo mu tehdy téměř sedmdesát let. Nakonec se pomocí silných antibiotik zotavil a opět se vrhl naplno do válečného kolotoče. Autoři se ale shodují, že od Teheránu byl Churchill jiný. Jeho rozhodnutí byla najednou často nečekaná a nezvykle improvizovaná. Stal se ještě vzteklejším a jeho nařízení mnohdy postrádaly koncepci.⁹⁵ Někteří lidé z jeho okolí si o Churchillovi v tomto období poznamenali: *„Vypadal staře, a postrádal svou obvyklou životní energii...Zarazilo mne, do jaké míry unaveně a vyčerpaně teď ministerský předseda vypadá...Bez přestávky mele páté přes deváté, takže jsme se nikam nedostali...Ministerský předseda mi opravdu dělá starost. Už to není ten člověk, jehož jsme znali před rokem, a skutečně nevím, bude-li s to pokračovat dál.“*⁹⁶ Náročná válka si pomalu začala vybírat svou daň.

Počátkem roku 1944 přihlížel uzdravený Churchill přípravám útoku na takzvaný „Atlantický val“, což byl Němci vybudovaný systém opevnění při pobřeží severní Francie. Tato operace „Overlord“ měla zasadit finální ránu Hitlerovi a umožnit osvobození zotročených národů Evropy. Invaze, známá jako den D, byla úspěšně provedena 6. června 1944. Pláž v Normandii byla brzy zaplněna spojeneckými obrněnými vozidly a tanky. Tři měsíce poté byla osvobozena velká část Francie a Belgie. Na východní frontě došlo k posunu Ruska až do Polska. V polovině prosince pak došlo k poslednímu pokusu nacistického Německa zvrátit válku v Bitvě v Ardenách. Hitler ale neuspěl a v únoru roku 1945 Spojenci pronikli do nitra Německa.

Churchill se snažil využít situaci a usiloval o rychlejší postup západních sil. Jenže nejvyšší velitel Eisenhower prosadil bezpečnější, pomalejší postup a tak se do Berlína, Prahy, Budapešti i Vídně dostali první Rusové.⁹⁷ *„V letech 1944 – 1945 se*

---

⁹⁴ HAFFNER, Sebastian, pozn. 2, s. 123-125

⁹⁵ HAFFNER, Sebastian, pozn. 2, s. 129-130

⁹⁶ GILBERT, Martin, pozn. 6, s. 711, 713

⁹⁷ JOHNSON, Paul, pozn. 1, s. 149

Eisenhower stavěl proti Churchillovým strategickým doporučením, která považoval za kontroverzní a nebezpečně protiruská.“⁹⁸ Začátkem února 1945 se konala poslední konference tří velkých státníků na Jaltě, kde se rozhodovalo o závěrečné fázi války, úplnému vymýcení nacismu, reorganizaci prozatímní vlády Polska a následné poválečné demobilizaci.

Roosevelt zemřel 12. dubna a nedožil se tak konce války. Mussolini byl zavražděn a Hitler spáchal sebevraždu. 8. května 1945 Německo kapitulovalo. Zbývalo ještě porazit Japonsko, ale to bylo na pokraji zhroutil. V rozbombardovaném Londýně se shromažďovaly jásající davy a oslavovaly hrdinu Winstona Churchilla.

Pro Churchilla se dá válka rozdělit do tří period. Od května 1940 do konce roku 1941 mu hrozilo bezprostřední nebezpečí od Hitlera, ale semknutá Británie se nenechala porazit. Během další periody, která byla plná vojenských neúspěchů a trvala do konce roku 1942, hrozilo hlavní nebezpečí od domácích politiků. Jenže Churchill se udržel ve funkci a do konce války měl relativní klid. Během třetího období už neměl v hlavě nic než vítězství a snažil se utužovat vztahy mezi Británií, Spojenými státy a Sovětským svazem. Pozice Británie přitom stále slábla.

6.3 Zhodnocení Churchillovy role ve válce

Jak tedy zhodnotit Churchillův přínos ve druhé světové válce? Nejdůležitější rozhodnutí bylo odmítnout vyjednávat s Führerem. Churchill si prosadil svou a během následujících měsíců vzdoroval Třetí říši téměř osamoceně. Británie dala v sázku svou fyzickou existenci, kterou si obhájila, ale zruinovala své hospodářství a ztratila impérium. Někteří autoři tvrdí, že kdyby po Teheránské konferenci v zimě 1943/1944 Churchill podlehl zápalu plic, nezpůsobila by jeho smrt žádný dramatický rozdíl. Destrukce Německa by proběhla bez něj tak jako s ním.⁹⁹

Winston byl také jediným mužem ve vysoké politice, který dokázal úplně odhadnout Hitlerův nástup. Zatímco se většina politiků plácala po ramenou s politikou appeasementu, Winston zoufale varoval před mužem jménem Adolf Hitler. Ti dva se vzájemně nenáviděli a spousta lidí zejména v Německu dodnes vidí Churchilla jako

---

⁹⁸ LUKACS, John, pozn. 67, s. 74

⁹⁹ HAFFNER, Sebastian, pozn. 2, s. 102-103

„ztělesnění atavistického germanofobního Brita, staromódního Johna Bulla, posedlého přízrakem německé moci a cílevědomou touhou ji zničit.“¹⁰⁰ Jenže Churchill po válce nechoval k poraženým Němcům nenávist. To, že nebyl k dřívějším nepřátelům mstivý, ale často naopak velkorysý, je považováno za jednu z jeho největších ctností, kterou poprvé projevil už jako mladý voják po válce s Búry.

K Churchillovu rozhodnutí podnikat odvetné nálety na německé civilní cíle se pak názory liší. Jak ale upozorňuje Paul Johnson (historik, který osobně zažil válku), byly mohutné útoky bombardérů na Německo jedním z nejpobulárnějších tehdejších Churchillových kroků. Čím silnější nálety byly, tím více se britská veřejnost radovala. Hitler se navíc musel soustředit na obranu měst a podle Johnsona by jinak byla tato letadla použita na východní frontě, kde by mohla zvrátit boje s Ruskem.¹⁰¹

Mezi velmi dobré kroky musíme počítat legendární proslovy, kterými Churchill dokázal pozvednout skomírající morálku lidí. Churchillovi je třeba vděčit i za neustálé utužování vztahů s Amerikou a jeho upřímnou snahu zajistit si americkou pomoc na bojišti. Většina autorů také chválí Churchillovy úspěšné zastírací manévry, kterými zmátl Němce, což velice pomohlo operaci „Overlord“. Po celou válku pracoval na sto procent, což ho málem stálo život a dokázal dát na určitou dobu stranou svou nenávist vůči bolševikům. Winston Churchill se také prokázal jako obratný diplomat, velmi dbal na co nejčastější osobní setkání, ale byl stále přesvědčen i o síle psaného slova. Projevil také rozhodnost a jistou bezohlednost, když bombardoval francouzské lodě v Oranu.

Jeho kritika pak byla dlouho po válce téměř nemyslitelná. Lidé neradi kritizují národní hrdiny. Až do roku 1940 bylo vzpomínáno hlavně jeho fiasko u Gallipoli a oportunistický přesun z jedné strany do jiné; a poté zase zpět. Kvůli tomuto kroku ho neměla v lásce většina konzervativců. Co je mu ale dnes nejvíce vytýkáno z doby druhé světové války?

Churchill trpěl určitými předsudky a považoval některé rasy za méněcenné. O jeho názorech na nadřazenost bílé rasy se vedou debaty dodnes. V každém případě za války takto hrubě podcenil Japonce (tak jako za první války Turky), což stálo Británii 125 000 mužů při porážce v Singapuru, která je dodnes považována za „největší

---

¹⁰⁰ LUKACS, John, pozn. 67, s. 21

¹⁰¹ JOHNSON, Paul, pozn. 1, s. 144-145

vojenské fiasko v dějinách Británie“. Churchill tak porážku sám pojmenoval v dopise Rooseveltovi.¹⁰²

Dále se mu dá zčásti přičítat krach norského tažení a první nepovedená invaze do Itálie. Od Teheránu uměl být Churchill nezvykle nevypočítavý a v jeho mysli začaly převládat rychlé zvraty. Velmi je kritizován za to, že přenechal Stalinovi dozor nad Bulharskem a Rumunskem výměnou za slib, že nechá Anglii volnou ruku v Řecku.¹⁰³ Jsou samozřejmě také autoři, kteří kritizují Churchilla téměř úplně za vše. Například John Lukacs cituje ve své knize z práce kritika Johna Charmleye: „*Churchill disponoval talentem, ale jeho omyly byly kolosální a vedly ke konci nejen Britského impéria, ale také britské moci. Vstup do války proti Hitlerovu Německu v roce 1939 byl chybou, a stejně tak bylo chybou jeho odmítnutí mírové dohody s Hitlerem v roce 1940 a opět v roce 1941, když Hitler napadl Rusko; aliance s Ruskem během války byla špatná.*“¹⁰⁴. Sám Lukacs pak označuje Charmleye za hanopisce a zpochybňuje jeho znalosti dějin druhé světové války.

Kdoví, jaké místo v dějinách by Churchill zaujímal, kdyby Hitler nezačal válku s Ruskem a Spojenými státy. S jistotou lze ale říci, že Winston Churchill významně přispěl k záchraně svobodné Evropy.

---

¹⁰² PONTING, Clive, pozn. 3, s. 505

¹⁰³ ČERMÁK, Josef, pozn. 25, s. 76

¹⁰⁴ Charmley in LUKACS, John, pozn. 67, s. 148

7 Churchillův poslední boj

Winston Churchill odsouhlasil pořádání všeobecných voleb ještě před úplným koncem války. Volby se měly konat v červenci 1945. Labouristická strana se jednoznačně vyjádřila, že se nechystá do voleb jako člen koaliční vlády. Jejich ochota spolupracovat s toryovci zmizela s koncem války v Evropě. Zatímco labouristé připravovali zřízení sociálního státu a spoustu sociálních reforem, strategie konzervativní strany spočívala ve vyzdvihování „největšího muže a státníka na zemi“. Většina autorů se shoduje, že Churchill byl sice velikánem na světové politické scéně, ale příliš se nesoustředil na domácí problémy. Navíc během své kampaně přirovnal socialisty ke gestapu, což bylo opravdu trapným politickým přešlapem. Volby pro něj skončily fiaskem, když labouristé získali téměř čtyři sta křesel a konzervativci skoro o polovinu méně. I když si jej lidé nesmírně vážili jako válečného vůdce a národního hrdiny, pro období míru nebyl v jejich očích tím správným mužem.¹⁰⁵

I když Winston čekal od voličů více, přijal porážku statečně. Bojovník Churchill, navyklý tlaku a neomezené moci, se i přes naléhání ženy nevzdal. Mohl odejít z veřejného života na vrcholu a předat vedení konzervativní strany mladším ale o ničem takovém vůbec neuvažoval. Nečinnost byla pro něj stále osobním peklem. Stal se nyní vůdcem opozice vůči labouristické vládě Clementa Atleeho a chystal se získat zpět svůj ministerský úřad.

Ve světě došlo po použití atomové bomby ke kapitulaci Japonska a druhá světová válka oficiálně skončila. Churchill se stal dobrým přítelem nového prezidenta Spojených států Harryho Trumana. Právě v jeho přítomnosti pronesl roku 1946 v Americe následující slavnou řeč: *„Od Štětína v Baltickém moři až k Terstu v Jadranském moři sestoupila přes kontinent železná opona. Za tou čarou leží hlavní města starobylých států střední a východní Evropy...Naším vrcholným úkolem a povinností je chránit domovy obyčejných lidí před hrůzami a utrpením další války...Nevěřím, že si Sovětský svaz přeje válku. Po čem touží, je ovoce neomezené expanze své moci a svých doktrín...Naše potíže a nebezpečí nezmizí tím, že před nimi zavřeme oči...Rusové ze všeho nejvíc obdivují sílu a ničím nepohrdají víc než slabostí.“*¹⁰⁶

---

¹⁰⁵ PATERSON, Mike, pozn. 63, s. 140

¹⁰⁶ ČERMÁK, Josef, pozn. 25, s. 69-70

Kromě toho, že zpopularizoval výraz „železná opona“, získal opět nálepku válečného štváče, což o něm prohlásil i Stalin (Churchill neměl tuhle přezdívku rád a když ho později takto nazval deník *Daily Mirror*, zažaloval ho za urážku na cti a vyhrál). Churchill byl tehdy opět velmi blízko pravdě. Jenže v Americe převládal naivní názor, že právě Británie je stále tou imperialistickou mocností, zatímco Sovětský svaz nemá žádné zlé úmysly. Churchill psal v této době očekávanou knihu o druhé světové válce, která vyšla v šesti svazcích v letech 1948–1954 a která mu vydělala opravdu hodně peněz.

Churchillovo vedení opozice nepatřilo k jeho nejlepším výkonům. Stále se více zajímal o světovou politiku, než o domácí ekonomické problémy. Projevil se opět jako svéhlavý, umíněný a tvrdohlavý politik, neúnavně bojující proti labouristům. Ale bylo to způsobeno hlavně opotřebením, že rozštěpená labouristická vláda roku 1951 padla. Atlee rezignoval a Winston se stal opět ministerským předsedou. Jenže celý svět si najednou všiml toho, co dlouho ohleduplně přehlížel: že z Churchilla je stařec. Stal se přeci jen o něco mírnějším, ale měl mnohem slabší paměť a trpěl nedoslýchavostí. Pomalu ztrácel koncentraci a někteří kolegové mu říkali „premiér na půl úvazku“. Nezlomného Churchilla tak nakonec přeci jen doběhl čas.

Válka se zatím proměnila ve studenou válku proti Rusku. To získalo atomovou bombu a Churchillovi bylo najednou jasné, že další světovou válku nemůže dopustit. Dostal velký strach, že všechno, pro co tak urputně bojoval, může zničit další, nyní poslední válka. Nastal čas pro mír, což zdůraznil po smrti Stalina ve svém projevu roku 1953. Téhož roku po dlouhém vzdorování konečně přijal podvazkový řád. Poté ho bohužel postihla mrtvice a jeho stav se výrazně zhoršil. Napůl ochrnul a sotva mluvil.

Spousta kolegů se scházela tajně za Churchillovými zády a různě proti němu intrikařila. Očekávali katastrofu, pokud neodejde z úřadu premiéra. Jeden z Churchillových politických přátel byl dokonce požádán, aby mu oznámil, že je potřeba úřad opustit. Churchill odpověděl, že odejde před příštími volbami. Pro většinu politiků se stal Winston přítěží a jeho odstoupení se stávalo nutností.¹⁰⁷

On se ale ani tentokrát nevzdal, brzy už chodil o holi a začal opět přednášet. Chtěl zaletět do USA a poté uskutečnit soukromé mírové setkání mezi americkou, francouzskou i ruskou vládou a jím samotným. Některými autory je dokonce za tuto

---

¹⁰⁷ PONTING, Clive, pozn. 3, s. 708-709

snahu označován za poválečného architekta světového míru.¹⁰⁸ Jenže tentokrát mu vláda nic nedovolila. Churchill už na svůj úřad fyzicky evidentně nestačil a najednou i jeho největší přívrženci postupně požadovali jeho odstoupení. A on 5. dubna 1955 skutečně odstoupil.

Nakonec odešel s velkou důstojností a den před svým odstoupením hostil královnu. Jeho osmdesáté narozeniny slavil celý národ. Ještě dvakrát se nechal zvolit do Dolní sněmovny, ale už téměř nemluvil. Jenže velký bojovník odmítal zemřít. Ani když si dva roky před devadesátými narozeninami v roce 1962 zlomil stehenní kost. Po dvou měsících v sádře už zase seděl doma a i v tomto věku tak prokázal svojí neústupnost. Jeho poslední zaznamenaný výrok je „Je to všechno tak nudné“. Sir Winston Leonard Spencer Churchill zemřel 24. ledna roku 1965 ve svých devadesáti letech přesně sedmdesát let po svém otci. Měl velkolepý státní pohřeb, po kterém byl pochován právě vedle lorda Randolpha Churchilla, matky Jennie a bratra Jacka na vesnickém hřbitově v hrabství Oxford.¹⁰⁹

---

¹⁰⁸ THOMSON, Malcolm, pozn. 16, s. 360

¹⁰⁹ HAFFNER, Sebastian, pozn. 2, s. 142-146

Závěr

Cílem práce bylo zmapovat život a politickou činnost Winstona Churchilla především za pomoci analýzy a komparace dostupné literatury.

Churchill se navzdory všem nezdarům nesmazatelně zapsal do světové historie. Jako každý člověk měl i on plno chyb a názory na něj se různí. Důležité je také zmínit, že sám Churchill napsal velkou spoustu oficiálních válečných publikací. Mezi tehdejšími vrcholnými představiteli téměř neměl konkurenci, jelikož Hitler, Mussolini, Roosevelt nebo Chamberlain byli po smrti. Navíc měl vzácný přístup do britských dokumentů, takže předběhl ostatní autory. Řada jeho názorů se tak stala pevnou částí výkladu historie na školách. Vznikl jakýsi hrdinský epos o Churchillovi, inspirovaný jím samotným. Je tento obraz pravdivý? Churchill se jako historik a spisovatel vyznačoval velkým zaujetím, romantickými sklony a neutuchající energií. Za šestisvazkové dílo *Druhá světová válka* dostal dokonce Nobelovu cenu za literaturu. Je ale více než jasné, že si spoustu věcí upravil ve svůj prospěch. I v dílech, které napsal o svých předcích, uměl být velmi neobjektivní. Dobře si totiž uvědomoval, že bojuje o své místo v dějinách. A jak se říká, historii píše vítězové.

Jeho oficiální životopisec Martin Gilbert je příliš pozitivní, zatímco například Clive Ponting zase přehnaně kritický. Nejvíce přínosné pro mě byly publikace Sebastiana Haffnera, Paula Johnsona a Malcoma Thomsona, kteří podávají velmi ucelený obraz slavného ministerského předsedy. Za nejzajímavější pak považuji knihu od Patricka Delaforce, která obsahovala mnoho zajímavostí z Churchillova života.

Ačkoliv ve škole opravdu nebyl dobrým žákem, vesměs všichni historici se shodují, že šlo o všestranně nadaného člověka. Byl politik, státník, historik, diplomat, novinář, malíř, zedník nebo pěstitel zvířat. Také byl vášnivý piják, kuřák a gambler. Nejvíce ze všeho miloval svou ženu Clementine a britské impérium. Je třeba zdůraznit, že byl velkým oportunistou (například slova o Bohu používal opravdu pouze v proslovech, kdy se mu to hodilo). Ale jeho ctižádost ho nakonec přivedla na nejvyšší místo v nejdůležitější okamžik. Mnohými je dodnes považován za válečného štváče. Po přečtení většiny zdrojů s tím musím souhlasit. Winston Churchill byl zrozen pro válku a nikdy se necítil tak dobře, jako když mohl proti něčemu bojovat. Sociální reformy mu kromě jedné radikální životní epizody moc neříkaly a hlavně proto nebyl po válce zvolen premiérem.

Ale právě proto je Winston Churchill dnes považován zejména za symbol boje a odporu proti nacismu. Mnohými je označován za jednoho z nejlepších rétorů politických dějin a některé z jeho projevů se staly legendárními. Lze se ovšem setkat s názory, že Churchill byl rasista, zastánce bojových plynů či dokonce masový vrah. Je spojován s antisemitismem (ačkoliv ho Hitler kdysi označil za milovníka židů) a je mu vytýkána celoživotní aristokratická víra ve vlastní výjimečnost. Po prostudování publikací mohu konstatovat, že byl opravdu po celý život přesvědčen o jakési imperiální nadřazenosti bílé rasy, na čemž se shodují všichni autoři. Názory na bojové plyny se různí, kritici se přiklánějí k názoru, že chtěl opravdu vůči kurdským a afghánským jednotkám použít yperit. Jiní ho zase obhajují s tím, že měl na mysli slzný plyn, který měl být použit na zlomení morálky. V každém případě často opravdu neváhal použít násilí k řešení problémů (například povolání armády proti stávkujícím).

Churchill je stále velkým námětem pro různé publikace a stále vycházejí nová a nová díla. Churchillovy zastánci i odpůrci jeho jméno stále hromadně zmiňují při řešení všemožných světových problémů. Je zajímavé, že ve vzácné knize Lewis Broada, která vyšla roku 1947, si autor na konci pokládá upřímnou řečnickou otázku, jestli je větší postavou britských dějin Lloyd George nebo Winston Churchill. Churchillova prestiž tedy dosáhla svého vrcholu až v prvních letech 21. století. Churchillovy odvahy se někteří dovolávali například po útocích na newyorské mrakodrapy 11. září. Churchill byl v roce 2002 dokonce vyhlášen prestižní stanicí BBC největším Britem všech dob.

Na úplný závěr si dovoluji citovat Dwighta Eisenhowera, který se s Churchillem mnohokrát setkal a jehož vzpomínka dobře dokresluje Churchillův obraz: *„Během války se Churchill staral o vojenské operace tolik, že byl prakticky členem britského generálního štábu. Nedokážu si vzpomenout na žádnou větší konferenci štábu, které by se nezúčastnil. Na mne působil jako ztělesnění anglické statečnosti a houževnatosti v neštěstí a anglického konzervatismu v úspěchu. Pokud jste s ním nesouhlasili – a to se nutně stávalo – byl těžkým soupeřem. Uměl být velmi rétorický, i v diskusi muže s mužem. Přirozeně se to projevovalo v jeho intenzivní cílevědomosti. Dokázal používat jak patosu, tak humoru. Když se mu nějaké rozhodnutí nehodilo, vracel se k němu znovu a znovu a pokoušel se je změnit až do posledního okamžiku. Když se však akce dala do pohybu, byl schopen zapomenout na vše předešlé a myslel už jenom na úspěch. Vždy se pak snažil dodržet více, než slíbil. Některé otázky, ve kterých jsem stál během války vůči*

*Churchillovi v opozici, patřily k nejkritičtějším, s kterými jsem se musel vyrovnat; ale dokud jsem se držel v mezích své velitelské pravomoci, mohl zasahovat jen přemlouváním – nebo totálním narušením spojenecké strategie. V každém případě mi mohl moji úlohu tisíckrát ztížit, kdyby byl méně velkomyslný. Dlužím mu nekonečné díky za jeho rytířskost a pomoc i tam, kde důležitá rozhodnutí neschvaloval. Byl to velký válečník a je to velký muž.*¹¹⁰

A Winston Churchill velkým mužem opravdu byl. I když měl svoje chyby, já osobně ho považuji za symbol svobodné Evropy a za statečného a obětavého člověka.

---

¹¹⁰ HAFFNER, Sebastian, pozn. 2, s. 150-151

Seznam použité literatury

BROAD, Charlie Lewis. *Winston Churchill, 1874-1945: by Lewis Broad*. New York: Hutchinson & co, 1945. ISBN není uvedeno.

ČERMÁK, Josef. *Winston Churchill: nástin života*. Zlín: Atelier IM, malá edice – osobnosti, 2000. ISBN 80-85948-36-2.

DELAFORCE, Patrick. *"Jen čtyři doutníky denně!": Winston Churchill, jak ho (asi) neznáte*. Praha: Brána, 2007. ISBN 978-80-7243-305-6.

GILBERT, Martin. *Churchill*. 1. vyd. Praha: BB art, 2002. ISBN 80-7257-921-5.

GILBERT, Martin. *Vůle lidu: Winston Churchill a parlamentní demokracie*. 1. vyd. Praha: BB art, 2008. ISBN 978-80-7381-258-4.

HAFFNER, Sebastian. *Churchill*. Olomouc: Votobia, 1996. ISBN 80-7198-072-2.

JOHNSON, Paul. *Churchill*. Brno: Barrister & Principal, 2010. ISBN 978-80-87029-87-9.

KELLY, Paul., aj. *Kniha politiky*. Praha: Knižní klub, 2015. ISBN 978-80-242-4796-0.

LUKACS, John. *Churchill: vizionář, státník, historik*. 1. vyd. Praha: Academia, 2013. ISBN 978-80-200-2281-3.

PATERSON, Mike. *Winston Churchill: fotobiografie*. 1. vyd. Praha: Metafora, 2006. ISBN 80-7359-087-5.

PONTING, Clive. *Churchill*. 1. vyd. Praha: BB art, 1997. ISBN 80-86070-20-4.

THOMSON, Malcolm. *Fenomén Winston Churchill*. Praha [i.e. Krnov]: Vladimír Kořínek, 2006. ISBN 80-903184-7-9.

Seznam použitých zdrojů

Winston Churchill [Winston Churchill: A Giant of the century] [film]. Francie, 2014.